

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Віра ЖЛУДЬКО

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ

**Навчально-методичний посібник
для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта»**

Чернігів, 2016

УДК 378.016:62/64(075.8)
ББК Ч481.426я73
Ж 76

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету початкового навчання
ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка (протокол № 2 від 19.10. 2016 р.)*

Рецензенти:

Тименко В. П., доктор педагогічних наук, професор Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, учений секретар;

Лимар Ю. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Ж 76 Жлудько В. М.

Трудове навчання з практикумом : Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» / Віра Жлудько. – Чернігів: ЧНТУ, 2016. - 88 с.

ISBN978-966-7496-89-0

У навчально-методичному посібнику подано програму і навчально-методичне забезпечення курсу «Трудове навчання з практикумом» для студентів спеціальності «Початкова освіта». Навчально-методичне забезпечення курсу містить зміст лекцій, тематику практичних занять для майбутніх педагогів початкової школи, методичні рекомендації до виконання практичної роботи, завдання самостійної роботи, тематику рефератів, питання до заліку, ілюстрації (зразки художніх авторських і студентських творчих робіт у різних техніках).

Навчально-методичний посібник адресований студентам спеціальності «Початкова освіта», викладачам, учителям початкових класів, методистам; у тому числі посібник пропонується як засіб для дистанційного навчання.

ISBN 978-966-7496-89-0

УДК 378.016:62/64(075.8)

ББК Ч481.426я73

© В. М. Жлудько, 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. ПРОГРАМА НОРМАТИВНОГО КУРСУ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»	6
РОЗДІЛ II. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»	15
Лекційний курс.....	15
Тести до лекцій.....	52
Практичний курс.....	53
Завдання для самостійної роботи.....	64
Орієнтовна тематика рефератів.....	66
Питання до заліку.....	66
Оцінювання знань студентів.....	67
Ілюстрації.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	83

ПЕРЕДМОВА

Стратегія розвитку сучасної педагогічної освіти передбачає оновлення змісту професійної підготовки висококваліфікованих фахівців, у тому числі й для початкової школи.

З метою підвищення якості формування готовності майбутніх учителів до навчання молодших школярів важливим завданням вищої педагогічної школи на сьогодні є не тільки переосмислення і обґрунтування вже відомих методик, а й організація і проведення навчального процесу на основі нових педагогічних ідей і технологій. Тому на часі корекція та розробка навчальних програм дисциплін відповідно до сучасних вимог нормативних освітніх документів.

Трудове навчання і виховання в початковій школі спрямовано не лише на конструювання виробів, які можна використати в іграх, розвагах, побуті, а й на сприяння творчості, креативності, всебічного розвитку особистості. Тому основним аспектом курсу «Трудове навчання з практикумом» є оволодіння майбутніми учителями початкових класів методикою трудового навчання молодших школярів, допомога майбутнім педагогам вмінню залучити учнів до занять з художньої праці і технічного конструювання, здійснювати морально-трудове, естетичне виховання учнів, розвивати їх сенсомоторику, уяву, пам'ять, активізувати розумову діяльність, креативність.

Програма курсу «Трудове навчання з практикумом», яка викладена у першому розділі посібника, відповідає вимогам стандарту з освітньої галузі «Технології» для загальноосвітньої початкової школи. Вона структурована за двома основними модулями, перший з яких складає методико-теоретичний компонент трудового навчання, а другий – практичну художньо-конструктивну діяльність. Окремі змістові модулі детально розкривають зміст програми курсу «Трудове навчання з практикумом».

В лекційному курсі «Методико-теоретичний компонент трудового навчання» розглядаються теоретичні основи методики трудового навчання, політехнічної трудової підготовки учнів, розкривається зміст Державного стандарту для початкової школи в галузі «Технології» за такими змістовими лініями як: ручні техніки обробки матеріалів, технічна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво, самообслуговування.

Практикум з трудового навчання базується на синтезі технічного і художнього (творчого) видів праці. Практична частина (другий модуль) програми передбачає ознайомлення з технологічними особливостями обробки різноманітних матеріалів та застосування різних видів художньо-конструктивної діяльності.

На лекціях і практичних заняттях з теорії і практики трудового навчання студенти отримують знання з галузей промисловості і основ виробництва; майбутні учителі набувають теоретичної і практичної підготовки із художнього і технічного конструювання виробів та виготовлення різних навчальних посібників тощо.

У другому розділі методичного посібника подано зміст лекцій, тести до лекційних занять; тему, мету, зміст проведення кожного практичного заняття та літературу до нього; зазначено методичні рекомендації щодо особливостей опрацювання тем. Також у розділі представлено тематику рефератів, питання до заліку, ілюстрації авторських і студентських творчих робіт у різних техніках.

Навчально-методичний посібник рекомендовано студентам спеціальності 013 «Початкова освіта» для підготовки студентів до практичних занять, виконання самостійних робіт, заліку. Посібник може використовуватися викладачами, вчителями початкових класів, методистами, які працюють в галузі технологічних і мистецьких дисциплін.

РОЗДІЛ І

ПРОГРАМА НОРМАТИВНОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»

ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>0101 Педагогічна освіта</u> (шифр і назва)	Нормативна		
	Напрямок підготовки <u>0101 Педагогічна освіта.</u> (шифр і назва)			
Модулів – 2	Спеціальність: усі спеціалізації	Рік підготовки		
Змістових модулів – 20			I-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)		Семестр		
Заг. кільк. годин – 90				II-й
		Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: _бакалавр_		12 год.	
		Практичні, семінарські		
			28 год.	
		Самостійна робота		
			50 год.	
		Індивідуальна робота: індивідуальні завдання, реферати		
			год.	
		Вид контролю:		
	залік			

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	Усього	у тому числі		
		лекції	практич.	ам.р.
Модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ				
ТЕМА 1. Вступ до дисципліни «Трудове навчання з практикумом». Законодавча база змісту трудового навчання в початковій школі.		2		
ТЕМА 2. Урок трудового навчання в умовах сучасного конструктивно-технологічного підходу до трудового навчання. Принципи, планування і форми організації навчально-виховного процесу з трудового навчання.		2		
ТЕМА 3. Класифікація сучасних методів трудового навчання.		2		
ТЕМА 4. Види декоративно-прикладного мистецтва. Художні техніки, які вивчаються у початковій школі.		2		2
ТЕМА 5. Зміст трудового навчання в контексті початкової дизайн-освіти. Види дизайну. Художнє проектування і конструювання з різних матеріалів. Технічне моделювання і конструювання.		2		2
ТЕМА 6. Матеріали, які використовуються у процесі трудового навчання: властивості, методи обробки, застосування. Самообслуговування.		2		
Разом за модулем 1		2		4
Модуль 2. ПРАКТИКУМ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ				
Тема 7. Технологія виготовлення виробів з паперу і картону. Оригамі.			2	2
Тема 8. Різання паперу. Витинанки. Види аплікацій.			2	3
Тема 9. Плетіння зі смужок паперу. Квілінг (паперопластика).			2	3
Тема 10. Технологія виготовлення виробів з пластичних матеріалів. Об'ємне ліплення з елементами конструювання.			2	3

Тема 11. Рельєфне ліплення.			2	2
Тема 12. Технологія виготовлення виробів з пап'є-маше.			2	4
Тема 13. Художнє конструювання з природних матеріалів. Аплікації з плоского природного матеріалу. Мозаїка.			2	2
Тема 14. Дизайн-діяльність з об'ємного природного матеріалу. Комбінування природних і пластичних матеріалів.			2	3
Тема 15. Орнамент. Писанкарство.			2	3
Тема 16. Тканини і волокнисті матеріали. Аплікації з текстилю. Колаж. Види швів.			2	4
Тема 17. Технологія виготовлення об'ємних виробів з тканин.			2	4
Тема 18. Плетіння з волокнистих матеріалів. Бісероплетіння.			2	3
Тема 19. Художнє конструювання і моделювання виробів об'ємної форми з різних матеріалів (дизайн масок, сувенірів, рухомих іграшок, моделей). Дизайн-оформлення об'ємних виробів.			2	4
Тема 20. Макетування.			2	4
Разом за модулем 2			28	44
Усього годин	90	12	28	50

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Трудове навчання з практикумом» є підготовка майбутніх учителів початкових класів до професійного вирішення навчально-виховних завдань з трудового навчання і виховання за вимогами освітньої галузі «Технології» Державного стандарту початкової загальної освіти; розширення компетентності майбутніх учителів з теорії і практики художньої і технічної творчості учнів початкових класів.

Предметом курсу є процес формування готовності майбутніх учителів початкових класів до реалізації змісту освітньої галузі «Технології» у початковій школі.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Трудове навчання з практикумом» є:

- засвоєння основ про методи, організаційні форми, принципи трудового навчання;
- засвоєння методики викладання різних розділів з дисципліни «Трудове навчання» у початковій школі;

- формування вмінь і навичок моделювання навчально-виховного процесу з трудового навчання;

- формування техніко-графічних і художньо-графічних умінь майбутнього вчителя початкових класів;

- формування художньо-конструктивних умінь з різних матеріалів;

- вироблення навичок технологічної обробки різних матеріалів;

- художньо-творчий розвиток особистості майбутнього педагога.

У результаті вивчення курсу «Трудове навчання з практикумом» студент повинен **знати**:

- вимоги та зміст основних змістових ліній Державного стандарту освітньої галузі «Технології»;

- зміст чинної програми з трудового навчання для початкових класів;

- методологічні основи методики трудового навчання;

- психолого-педагогічні основи формування художньо-конструктивних і конструктивно-технічних умінь;

- принципи, методи та форми організації навчально-виховного процесу з урахуванням досягнень сучасної педагогічної науки;

- специфіку, типи, структуру уроків трудового навчання, принципи їх планування відповідно до вимог сучасної школи;

- зміст і організацію позаурочної роботи з трудового навчання;

- види декоративно-прикладного мистецтва;

- засоби реалізації інноваційної технології дизайн-освіта у початковій школі;

- види дизайну;

- особливості ігродизайну та його застосування в початковій школі;

- властивості, виробництво, застосування матеріалів, обробка яких передбачена навчальною програмою;

- технологічний процес виготовлення виробів з різних матеріалів.

Відповідно до вимог навчальної програми студент повинен **уміти**:

- словесно формулювати теоретичні і методичні положення з трудового навчання;

- методично правильно організувати умови роботи учнів на уроці трудового навчання (і в позаурочний час) для їх формування конструктивно-художніх та конструктивно-технічних умінь (організувати робоче місце, планувати трудовий процес, здійснювати технологічні операції);

- користуватись ручними інструментами, правилами безпечної роботи;

- володіти технологією обробки матеріалів, передбачених програмою;

- проектувати і конструювати вироби з різних матеріалів, які є об'єктами навчальної діяльності відповідно до програми з трудового навчання;

- складати плани-конспекти уроків до тем, передбачених програмою з трудового навчання;

- проводити нестандартні уроки з трудового навчання;

- організувати і проводити різні види дидактичних ігор;

- підводити підсумки і оцінювати досягнення молодших школярів з трудового навчання;

- організувати підсумкові виставки-композиції творчих робіт учнів.

АНОТАЦІЯ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Змістовий модуль 1. Вступ до дисципліни «Трудове навчання з практикумом». Законодавча база змісту трудового навчання в початковій школі.

Змістовий модуль 2. Урок трудового навчання в умовах сучасного конструктивно-технологічного підходу до трудового навчання. Принципи, планування і форми організації навчально-виховного процесу з трудового навчання.

Змістовий модуль 3. Класифікація сучасних методів трудового навчання.

Змістовий модуль 4. Види декоративно-прикладного мистецтва. Художні техніки, які вивчаються у початковій школі.

Змістовий модуль 5. Зміст трудового навчання в контексті початкової дизайн-освіти. Види дизайну. Художнє проектування і конструювання з різних матеріалів. Технічне моделювання і конструювання.

Змістовий модуль 6. Матеріали, які використовуються у процесі трудового навчання: властивості, методи обробки, застосування. Самообслуговування.

Модуль 2. ПРАКТИКУМ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Змістовий модуль 7. Технологія виготовлення виробів з паперу і картону. Оригамі.

Змістовий модуль 8. Різання паперу. Витинанки. Види аплікацій.

Змістовий модуль 9. Плетіння зі смужок паперу. Квілінг.

Змістовий модуль 10. Технологія виготовлення виробів з пластичних матеріалів. Об'ємне ліплення з елементами конструювання.

Змістовий модуль 11. Рельєфне ліплення.

Змістовий модуль 12. Технологія виготовлення виробів з пап'є-маше.

Змістовий модуль 13. Художнє конструювання з природних матеріалів. Аплікації з плоского природного матеріалу. Мозаїка.

Змістовий модуль 14. Дизайн-діяльність з об'ємного природного матеріалу. Комбінування природних і пластичних матеріалів.

Змістовий модуль 15. Орнамент. Писанкарство.

Змістовий модуль 16. Тканини і волокнисті матеріали. Аплікації з тканин. Колаж. Види швів.

Змістовий модуль 17. Технологія виготовлення об'ємних виробів з текстилю.

Змістовий модуль 18. Плетіння з волокнистих матеріалів. Бісероплетіння.

Змістовий модуль 19. Художнє конструювання і моделювання виробів об'ємної форми з різних матеріалів (дизайн масок, сувенірів, рухомих іграшок, моделей). Дизайн-оформлення об'ємних виробів.

Змістовий модуль 20. Макетування.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»

Модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

1. Вступ до дисципліни «Трудове навчання з практикумом». Законодавча база змісту трудового навчання в початковій школі.

Мета, структура, значення курсу «Трудове навчання з практикумом» у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів. Предмет і завдання методики трудового навчання. Стан і перспективи розвитку методики трудового навчання в сучасній педагогіці. Загальні питання методики трудового навчання в початковій школі.

Характеристика освітньої галузі «Технології» Державного стандарту початкової загальної освіти. Шкільний предмет «Трудове навчання» як засіб реалізації змістових ліній освітньої галузі «Технології». Аналіз програми з трудового навчання для учнів 1-4 класів загальноосвітніх середніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. Основні положення пояснювальної записки програми «Трудове навчання» для початкових класів. Корективи в оновлених програмах початкової школи з трудового навчання (2016 р.).

2. Урок трудового навчання в умовах сучасного конструктивно-технологічного підходу до трудового навчання. Принципи, планування і форми організаційної навчально-виховного процесу з трудового навчання.

Урок трудового навчання в умовах нового конструктивно-технологічного підходу. Формування конструктивно-художніх і конструктивно-технічних умінь учнів початкових класів на уроках трудового навчання як єдиної траєкторії зв'язку навчальних і виховних цілей. Форми організації урочної та позаурочної роботи з трудового навчання. Сучасні принципи і типи уроків трудового навчання. Масова (фронтальна), групова, парна та індивідуальна форми урочної та позаурочної роботи з трудового навчання у початковій школі. Система оцінювання навчальних досягнень учнів.

3. Класифікація сучасних методів трудового навчання.

Методичне і матеріальне забезпечення уроків трудового навчання у початковій школі. Класифікація та характеристика сучасних методів і прийомів трудового навчання молодших школярів. Залежність вибору методів від навчально-виховних цілей. Інструктування як структурна одиниця уроку.

Підготовка вчителя до уроків трудового навчання в початковій школі. Календарно-тематичне, поурочне планування занять з трудового навчання. Структура плану-конспекту уроку. Розгляд прикладів планів-конспектів уроків з трудового навчання до різних тем.

4. Види декоративно-прикладного мистецтва. Художні техніки, які вивчаються у початковій школі.

Народне і професійне декоративно-прикладне мистецтво України. Поняття «орнамент», його композиція (закони, прийоми), засоби і стилізація у творах декоративно-прикладного мистецтва. Основи композиції у декоративно-прикладному мистецтві. Визначення і характеристика основних видів декоративно-прикладного мистецтва (художня кераміка, художня вишивка,

писанкарство, витинанки тощо). Особливості таких художніх технік як мозаїка (інтарсія, маркетрі, торцювання), колаж.

Методика навчання молодших школярів художнім технікам декоративно-прикладного мистецтва, які вивчаються у початковій школі.

5. Зміст трудового навчання в контексті початкової дизайн-освіти. Види дизайну. Художнє проектування і конструювання з різних матеріалів. Технічне моделювання і конструювання.

Особливості організації дизайн-діяльності молодших школярів у процесі трудового навчання. Теоретичний компонент методики художнього проектування і конструювання з різних матеріалів.

Визначення і характеристика різних видів дизайну (промисловий, графічний, ландшафтний, дизайн середовища (інтер'єру, екстер'єру), дизайн костюмів) фітодизайн. Особливості еко- і етнодизайну. Ігродизайн. Роль вивчення різних видів дизайну в пропедевтиці інформаційної культури учнів початкових класів. Профорієнтація на уроках праці.

Технічне моделювання і конструювання як засіб розширення політехнічного кругозору особистості. Значення художнього проектування і конструювання у розвитку художньої творчості учнів.

6. Матеріали, які використовуються у процесі трудового навчання: властивості, методи обробки, застосування. Самообслуговування.

Характеристика матеріалів, які використовуються у процесі трудового навчання: властивості паперу і картону, тканин, волокнистих і природних матеріалів, глини, пластиліну, пап'є-маше. Застосування різних матеріалів у галузях промисловості; історія їх виникнення і технологія виготовлення. Рельєф, його види. Ознайомлення учнів з технологічними способами і прийомами обробки різних матеріалів.

Методика ознайомлення молодших школярів з основами сервірування столу; способами і прийомами самообслуговування.

Макетування, технічне моделювання і конструювання як засіб розширення політехнічного кругозору особистості. Роль технічного моделювання у розвитку технічної творчості учнів. Способи і послідовність конструювання моделей технічних об'єктів, макетів.

Модуль 2. ПРАКТИКУМ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Технологія виготовлення виробів з паперу і картону. Оригамі.

Ознайомлення з властивості паперу (досліди), елементи графічної грамоти. Складання, розмітка паперу. Конструювання виробів-оригамі методом складання паперу в декілька прийомів (конверта, паперової кишеньки, паперової склянки, паперових іграшок-тварин, птахів та ін.). Модульне оригамі.

Різання паперу. Витинанки. Види аплікацій.

Прийоми різання паперу. Силуетне, симетричне вирізування. Орнаментальні композиції витинанок. Вирізування в смузі (гірлянди), у квадраті (серветки, сіточки), в колі (сніжинки), тощо. Робота за шаблонами, трафаретами. Види аплікацій та методика навчання учнів виконання аплікацій.

Плетіння зі смужок паперу. Квілінг (паперопластика).

Ознайомлення з технологією плетіння зі смужок паперу, комбінованими видами паперопластики; особливістю методики навчання молодших школярів даним технікам. Художньо-конструктивна діяльність даного змістового модуля передбачає виготовлення виробів з паперу і картону в техніках плетіння з паперових смужок, квілінг.

Технологія виготовлення виробів з пластичних матеріалів. Об'ємне ліплення з елементами конструювання.

Оволодіння прийомами і способами (конструктивним, пластичним, комбінованим) ліплення; методикою навчання молодших школярів об'ємному ліпленню з різних пластичних матеріалів (пластиліну, глини, солоного тіста); застосування у ліпленні елементів конструювання.

Рельєфне ліплення.

Ознайомлення з видами та способами рельєфного ліплення з різних пластичних матеріалів (пластиліну, глини, солоного тіста); методикою навчання рельєфному ліпленню учнів початкових класів.

Технологія виготовлення виробів з пап'є-маше.

Ознайомлення з технологічними особливостями роботи в техніці пап'є-маше; способами і етапами виготовлення виробів; методикою навчання учнів початкових класів виготовленню простих виробів з пап'є-маше. Прийоми ліплення пап'є-маше. Особливості з'єднання частин виробу. Декорування.

Художнє конструювання з природних матеріалів. Аплікації з плоского природного матеріалу. Мозаїка.

Оволодіння методикою виготовлення виробів з плоского природного матеріалу: аплікацією з засушених листя, квітів, стебел; мозаїкою з насіння, круп, зерен та матеріалів природного походження (макаронних виробів, ін.). Виготовлення аплікацій з плоского природного матеріалу (готових природних і вирізаних форм), мозаїки з насіння, круп, зерен, макаронних виробів. Варіативне завдання – мозаїка способом торцювання. Особливості методики навчання молодших школярів роботі з природних матеріалів.

Дизайн-діяльність з об'ємного природного матеріалу. Комбінування природних і пластичних матеріалів.

Оволодіння методикою конструювання виробів з об'ємного природного матеріалу: каштанів, шишок, жолудів, овочів, фруктів та матеріалів природного походження – макаронних виробів. Інструменти і матеріали для з'єднання деталей виробів. Способи з'єднання. Комбінування природних і пластичних матеріалів. Складання просторово-об'ємних композицій з виробів природного походження.

Орнамент. Писанкарство.

Ознайомлення з видами та символікою орнаментів, які використовуються в українському декоративно-ужитковому мистецтві та безпосередньо в писанкарстві; історією розвитку і видами писанкарства; методикою навчання молодших школярів художньому розпису і декоруванню великодніх писанок. Формування художнього довілля засобами декоративно-ужиткового мистецтва (на основі створення декоративних композицій з писанок).

Тканини і волокнисті матеріали. Аплікації з тканин. Колаж. Види швів.

Ознайомлення з сучасними підходами в методиці виготовлення виробів з текстильних матеріалів; технологією виготовлення аплікації та колажу з тканин, гудзиків та ін.; методикою навчання молодших школярів способам пришивання гудзиків; виконання простого ремонту одягу. Техніки виконання ручних швів. Орнаментальні композиції у вишивках.

Технологія виготовлення об'ємних виробів з текстилю.

Оволодіння технологіями розмітки, крою, шиття одягу для ляльки, об'ємних виробів з текстилю (пальчикової ляльки, м'якої іграшки, ляльки-мотанки). Види ляльок. Пошиття об'ємної іграшки з тканини. Театралізовані ігри з ляльками.

Плетіння з волокнистих матеріалів. Бісероплетіння.

Ознайомлення зі способами плетіння виробів з волокнистих матеріалів, технікою бісероплетіння та методикою навчання молодших школярів роботи з волокнистими матеріалами, бісером (закладки для книги, пояса).

Художнє конструювання і моделювання виробів об'ємної форми з різних матеріалів (дизайн масок, сувенірів, рухомих іграшок, моделей). Дизайн-оформлення об'ємних виробів.

Оволодіння навичками художнього конструювання і технічного моделювання з різних матеріалів (дизайн масок, сувенірів, рухомих іграшок, моделей літаючих, плаваючих об'єктів); методикою навчання учнів художнього конструювання і технічного моделювання.

Макетування.

Ознайомлення студентів з поняттями масштабності і пропорційності у макетуванні; технологією виконання розміток і розгортки макетних конструкцій; послідовністю виготовлення ігрових макетів архітектурних споруд, іграшкових меблів, простої сценографії, книг; особливістю методики навчання молодших школярів макетування.

РОЗДІЛ II. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

(12 год.)

Модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

ТЕМА 1. Вступ до дисципліни «Трудове навчання з практикумом».

Законодавча база змісту трудового навчання в початковій школі

План

1. Значення, мета, завдання курсу «Трудове навчання з практикумом» у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів.
2. Стан і тенденції методики трудового навчання в сучасній педагогіці.
3. Освітня галузь «Технології» Державного стандарту початкової загальної освіти. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки молодших школярів з освітньої галузі «Технології».
4. Аналіз програми для загальноосвітніх навчальних закладів з трудового навчання для учнів 1-4 класів.

Анотація

Вступ до дисципліни «Трудове навчання з практикумом»: мета, завдання, структура, значення курсу у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів.

На сучасному етапі оновлення початкової школи завдання трудового навчання і виховання учнів визначаються у змісті освітньої галузі «Технології» і реалізуються завдяки вивченню дисципліни «Трудове навчання».

Методика трудового навчання – це галузь педагогічної науки, яка досліджує і вивчає зміст, методи і прийоми, засоби та форми організації навчально-виховного трудового процесу. Нині визначаються такі пріоритетні напрямки методики трудового навчання як впровадження конструктивно-технологічного підходу до трудового навчання, що забезпечується синтезом художньої і технічної праці; інтеграція таких прикладних видів мистецтв як дизайн, архітектура, декоративно-прикладне мистецтво; реалізація інноваційної педагогічної технології дизайн-освіти; широкого впровадження методу художньо-ігрового проектування (ігрового дизайну). Пріоритетною для методики трудового навчання і виховання є особистісно-проектувальна парадигма українського шкільництва, яка реалізується через інноваційну педагогічну технологію дизайн-освіта.

Державний стандарт початкової загальної освіти орієнтує зміст початкової освіти і складається з шести освітніх галузей. До *освітньої галузі «Технології»*, яка реалізується через шкільний курс «Трудове навчання», входять такі змістові лінії: ручні техніки обробки матеріалів, технічна ворчість, декоративно-ужиткове мистецтво, самообслуговування та ознайомлення з інформаційно-комунікативними технологіями.

Мета галузі «Технології» полягає у формуванні і розвитку в учнів технологічної, інформаційно-комунікативної та основних компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві. Галузь є складовою неперервної технологічної освіти, що створює базу для здобуття професійної освіти. Її *основними завданнями* є: формування уявлень про предметно-перетворювальну діяльність людини, світ професій, здатності до формування творчих задумів, усвідомленого дотримання безпечних прийомів роботи та користування інструментами і матеріалами; розвиток художньої і технічної обдарованості, конструктивного мислення у процесі творчої діяльності, навичок ручних технік обробки матеріалів, уміння користуватись технічною термінологією, художньою та графічною інформацією; виховання готовності до вирішення побутових питань шляхом застосування алгоритмів виконання технологічних завдань та навичок технологічної діяльності у практичних ситуаціях.

Чинна оновлена програма трудового навчання опирається на зміст освітньої галузі «Технології» Державного стандарту загальної початкової освіти. Нині вона є основним державним документом, що визначає нормативний обсяг і зміст предмета «Трудове навчання» у початковій школі. Пояснювальна записка до програми є своєрідною базою методичних рекомендацій щодо підготовки, організації та проведення уроків праці. Програма вміщує розділи шкільного курсу «Трудове навчання» для кожного класу (1-4) початкової школи. Окрім того в ній вказуються назви тем, кількість годин на їх опрацювання, види практичних робіт, які пропонуються за вибором учнів, інтеграція за спільною темою. Діапазон тем занять з трудового навчання в основному пропонує різні види художньо-конструктивної та технічно-конструктивної діяльності, ознайомлення з прийомами обробки різноманітних матеріалів, самообслуговування тощо.

Опис ключових змін до оновлених програм початкової школи з трудового навчання для 1-4 класів вказує на незначні корективи. У програмі не передбачена орієнтовна сітка розподілу навчальних годин за темами програмового матеріалу, їх вчитель розподіляє самостійно з урахуванням матеріально-технічного забезпечення, бажання учнів та традицій регіону. Календарно-тематичне планування може укладатись творчими, динамічними групами, шкільними методичними об'єднаннями, індивідуально вчителями початкових класів, що дає можливість розташувати послідовність вивчення тем на власний розсуд. Резерв часу передбачається використовувати для проведення уроків узагальнення та повторення з використанням нестандартних форм, презентації проектів, вивчення актуальних тем: «Сучасні технології виготовлення виробів», «Бісероплетіння», «Виготовлення об'ємних виробів з дроту» «Виготовлення виробів з збереженням народних традицій (ремесел) регіону», «Вирощування та догляд за рослинами», «Вирощування та догляд за птахами, тваринами», «Кулінарія», «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Конструювання з використанням ігрових наборів і конструкторів або їх електронних версій» та інші. Деякі теми за пропозиціями вчителів об'єднано, уточнено, наприклад, «Папір та його призначення. Загальні відомості про

виробництво паперу. Якість паперу» тощо. Зміст практичних робіт має визначатися вчителем самостійно залежно від теми уроку та виду робіт, що виконуватимуться під час уроку. Об'єкти праці для виготовлення на уроках учнями добирає учитель, спираючись на їхні побажання.

Література до лекції

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Почат. освіта. – К. :Шк. світ, 2011. – С.4–39.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2011. –392 с.
3. Крамаренко А.М. Методика трудового навчання та художньої праці :навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських.- Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.
4. Колесник Н. Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів: монографія / Н. Є. Колесник; Житомир. держ. універ. І. Франка. – Житомир, 2008.-292 с.
5. Ксьонз С. Переваги проектно-технологічної системи навчання / С. Ксьонз // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2007. –№4. – С. 12-14.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецька : (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Шустяк В. Г. Методика трудового навчання в початкових класах: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Г. Шустяк. – Рівне:Рівненський держ. гум. ун-т, 2001. – 278 с.
8. <http://workmon14-new.ed-era.com/zmist.html#home>.

ТЕМА 2. Урок трудового навчання в умовах сучасного конструктивно-технологічного підходу до трудового навчання. Принципи, планування і форми організації навчально-виховного процесу з трудового навчання.

План

1. Сучасний урок трудового навчання в умовах нового конструктивно-технологічного підходу.
2. Принципи і типи уроків трудового навчання.
3. Планування і структура уроків трудового навчання.
4. Форми організації урочної та позаурочної роботи з трудового навчання.

Анотація

Одним із основних завдань педагогічної діяльності вчителя початкових класів є: формування творчої, працелюбної особистості, виховання майбутнього цивілізованого господаря. Важливе місце у процесі розвитку і формування особистості учня посідає безпосередня активна діяльність (ігрова, навчальна, трудова, художньо-естетична та ін.). Вона є внутрішнім психофізичним рушієм активності особистості, а відтак, суттєвим чинником її фізичного, психічного та соціального розвитку.

Сучасні процеси модернізації освіти спрямовані на всебічний розвиток особистості. Такі вимоги зумовлюють зміну пріоритетів у трудовому навчанні з накопичення знань, умінь і навичок на формування в учнів спроможності працювати творчо на основі набутих знань і досвіду, успішно реалізовуватись у особистісній практиці, соціальній діяльності. Тобто, нині особливістю уроків трудового навчання є зміщення акценту з результату трудової діяльності на безпосередньо творчо-конструктивний процес молодших школярів.

Сучасна методика трудового навчання керується як загальнодидактичними принципами, так і специфічними методичними *принципами*. Основними загальнодидактичними принципами трудового навчання є такі: науковість, свідомість, систематичність, доступність, активність, зв'язок навчання з життям. Методичні принципи в трудовому навчанні визначаються на основі їх специфічних особливостей. До них відносять такі: політехнічний принцип навчання, зв'язок теорії з практикою.

Уроки трудового навчання у початковій школі в умовах нового конструктивно-технологічного підходу мають триєдину мету і передбачають:

а) досягнення *навчальних цілей*, завдяки яким учні оволодівають загальними і спеціальними знаннями: у молодших школярів формуються і удосконалюються конструктивно-художні та конструктивно-технічні уміння і навички, уявлення про технологічні операції та трудові процеси, різні матеріали та їх властивості, застосування та способи обробки, особливості різних професій;

б) досягнення *розвивальних цілей*, завдяки яким здійснюється всебічний розвиток особистості: її творчий, інтелектуальний, образний, конструктивний, логічний мислення, дрібної моторики м'язів рук, естетичного смаку, уваги;

в) досягнення *виховних цілей*, завдяки яким відбувається виховання особистісних позитивних якостей таких як працелюбність, самостійність, потреба в праці, творчого підходу до виконання завдань, підтримка та взаємодопомога, бережливе ставлення до предметів, продуктів і знарядь праці, повага до людей різних професій.

Нині педагогіка пропонує таку *класифікацію типів уроків трудового навчання*: урок формування вмінь і навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; комбінований. Найпоширенішим серед них є комбінований тип уроку праці, оскільки він комплексно реалізує завдання навчання, розвитку і виховання особистості учня в процесі трудового навчання.

Проектування сучасного уроку трудового навчання здійснюється відповідно до цілей уроку. Планування комбінованого уроку праці пропонується на основі таких орієнтовних структурних компонентів і в такій послідовності:

- Назва теми (загальна дидактична);
- Мета (навчальна, розвивальна, виховна);
- Тип уроку;
- Об'єкт праці;
- Обладнання;
- Хід уроку.

I. Організаційний момент(привітання; упорядкування робочих місць).

II. Сприймання і усвідомлення нового матеріалу (актуалізація опорних знань, мотивація навчально-трудова діяльність; повідомлення теми і мети уроку; демонстрування та аналіз зразка виробу; технологія виготовлення виробу (інструктаж).

III. Практична робота учнів (повторення правил безпечної роботи, самостійна робота учнів: етапи виконання практичних завдань).

IV. Виставка (презентація творів), аналіз та оцінювання учнівських робіт.

V. Підсумок уроку.

VI. Прибирання робочих місць.

Основою тематичного планування в даній схемі слугує дидактична структура уроку, компоненти якої містять елементи знань (понять) і способів дій, тобто зміст і способи навчання. Важливо, щоб усі етапи уроку праці логічно «перетікали» один в другий. Планування уроків трудового навчання повинно опиратись на зміст навчальної програми з даної дисципліни, а також на можливість забезпечення необхідними матеріалами щодо їх обробки.

Критерієм професіоналізму вчителя є ступінь розробки *календарно-тематичного планування*, який він розробляє на кожний клас відповідно до навчальної програми і вимог Державного освітнього стандарту (мінімуму змісту освіти). У календарно-тематичному плануванні педагогом враховуються дати державних і релігійних свят, важливі події.

В залежності від змісту навчального матеріалу та оснащення необхідними матеріалами та інструментами конструктивна діяльність учнів на уроках трудового навчання може бути фронтальною (масовою), груповою, парною або індивідуальною. У випадку *фронтальної форми навчання* всі учні одночасно виконують однакову за змістом роботу теоретичного або практичного характеру. Прикладом є урок, на якому всі учні оволодівають одними й тими ж трудовими навичками, об'єднані спільним кінцевим завданням (створення загального виробу, композиції). *Групова форма організації навчальної роботи* з учнями передбачає виконання одночасно різних за змістом завдань. Робота учнів у різних групах відрізняється лише за конкретним змістом, але всі її види належать, як правило, до однієї й тієї ж теми програми і спрямовані в цілому на формування однакових за своїм основним змістом знань та вмінь. Важливо впроваджувати роботи з творчими групами в ігродизайні, що забезпечує ситуацію вільного самовираження, самореалізацію творчого потенціалу учнів, сприятливі педагогічні умови для діалогу між учасниками художньо-трудова діяльність. Сутність *парної форми організації навчально-трудова діяльності* учнів полягає в тому, що вчитель визначає пари учнів (зазвичай по-сусідству за партою), враховуючи симпатії та працездатність вихованців. Це можуть бути пари з однаковими або різними рівнями навчально-трудова активності. В першому разі учні виконують однакові за складністю завдання, в другому – диференційовані. Склад пар може бути постійним чи змінним. *Індивідуальна форма навчання* – окремі учні виконують завдання індивідуального характеру. Всі форми конструктивної діяльності учнів на уроці поєднуються одна з одною.

Позаурочна форма навчання молодших школярів передбачає екскурсії, гурткову роботу, масові заходи та індивідуальні заняття. Вона ґрунтується на добровільних засадах та інтересах молодших школярів.

Література до лекції

1. Колесник Н. Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів: монографія / Н. Є. Колесник; Житомир. держ. універ. І. Франка. – Житомир, 2008.-292 с.

2. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських. – Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.

3. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / В. П. Тименко. – К. : Пед. думка, 2007. – 381с.

4. Тименко В. П. Пропедевтика інформаційної культури в початковій школі / В. П. Тименко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006. – 160 с.

5. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний – Тернопіль: Астон, 2005. – 252 с.

6. Шевчук Т. Формування емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів у художньо-ігровій діяльності : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Т. О. Шевчук. – К., 2000. – 21 с.

7. Шустяк В. Г. Методика трудового навчання в початкових класах: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Г. Шустяк. – Рівне: Рівненський держ. гум. ун-т, 2001. – 278 с.

8. <http://vchytel.info/polozhennya-pro-kalendarno-tematychno-planuvannya/>

9. http://pidruchniki.com/18351218/pedagogika/pidgotovka_uchitelya_uroku

ТЕМА 3. Класифікація сучасних методів трудового навчання.

План

1. Класифікація та характеристика сучасних методів і прийомів трудового навчання молодших школярів. Методичне і матеріальне забезпечення уроків трудового навчання у початковій школі.

2. Метод ігродизайну як інтеграція різних видів художньо-ігрової діяльності учнів початкових класів.

3. Театралізований ігродизайн як пріоритетна педагогічна умова, що забезпечує синтез художньо-творчих ігор.

Анотація

Сучасна дидактична система трудового навчання у початковій школі спрямована на виготовлення учнями виробів, композицій, тобто на перетворювальну творчу діяльність, на процес, завдяки якому з матеріалів конструюються різні предмети, артефакти, ігрові дизайн-об'єкти. Це означає, що в основі трудового навчання молодших школярів лежить процес виготовлення виробів, у ході якого учні також отримують теоретичні знання,

набувають практичних навичок і вмінь, необхідних для виконання трудових завдань, навчаються аналізувати і планувати процес творчої праці. Які ж методи трудового навчання і виховання учнів початкових класів? Слід дати визначення терміну «метод».

Метод – це спосіб взаємодії вчителя і учня, за допомогою яких досягається засвоєння нових знань, умінь та навичок учнем, здійснюється його особистісний розвиток. Оптимальними можна назвати ті методи навчання, які дозволяють досягти мети навчання при мінімальних затратах часу, енергії, ресурсів.

Під час занять з трудового навчання молодшими школярами засвоюються теоретичні знання про види матеріалів, їх властивості, застосування, інструменти для обробки; про види професій. У процесі праці учні набувають художньо-конструктивних і технічно-конструктивних умінь. Для цього застосовують різні дидактичні методи, які сприяють розвитку політехнічного кругозору учнів, їх трудових умінь і навичок. При цьому педагогу в канву уроку з молодшими школярами важливо вводити ігрові моменти, ігри-драматизації, тренінги, театралізації.

Методи утворюються завдяки *методичним прийомам*:

- логічному (спрямованого на формування розумової діяльності: виділення головного, узагальнення, порівняння);
- технічному (спрямованого на раціональне використання засобів діяльності учасників навчального процесу: обладнання, матеріалів, технічних засобів).

Сучасна дидактика визначає *класифікацію* методів трудового навчання за такими трьома напрямками:

- 1) за джерелом інформації;
- 2) за видами навчальної діяльності учнів;
- 3) за видами стимулювання учнів.

До першої групи методів відносяться:

а) словесні, усні, джерелом знань яких є бесіда, розповідь, пояснення вчителя;

б) практичні, джерелом знань яких є безпосередня практична робота учнів, що здійснюється завдяки виконанню конструктивних завдань, трудових вправ на закріплення практичних умінь, спостереженню об'єктів і явищ під час праці;

в) наочні, демонстраційні, які визначаються наочними засобами (спостереження учнями процесів, предметів, матеріалів або їх зображень завдяки слайдів, відео, фото, моделей, таблиць, інструкційних і технологічних карток тощо).

До другої групи відносяться такі методи:

а) репродуктивний (репродуктивна діяльність учнів виражається у формі вправ, роботі за зразком); його недолік – не сприяє прояву індивідуальної творчості;

б) частково-пошуковий або евристичний (включає в себе елементи як репродуктивної, так і пошукової діяльності);

в) дослідницький (наближає процес навчання до наукового пошуку); найбільш сприятливий прояву творчої, креативної діяльності.

У третьому напрямку методів виділяють такі:

а) методи стимулювання інтересу до навчання;

б) методи стимулювання обов'язку і відповідальності.

Отже, діапазон методів трудового навчання включає як загальнодидактичні, так і специфічні методи.

Модернізація навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах передбачає оволодіння інноваційними технологіями в галузі дизайн-освіти, розширення змісту навчальних предметів художнього і технологічного спрямувань темами, присвяченими вивченню теорії і практики дизайн-освіти. У педагогічній освіті новітніми є проектні технології, якими в зарубіжних і вітчизняних теоретичних джерелах передбачається використання сукупності таких суміжних понять: педагогічний дизайн, педагогічне проектування, навчальне проектування, художньо-ігрове проектування, ігровий дизайн, художнє проектування і конструювання тощо.

Сучасні дослідники в галузі технологічних дисциплін доповнюють і збагачують арсенал класичних методів навчання новими, які допомагають учням початкових класів ефективному засвоєнню трудових операцій. Нині до інноваційних методів навчання відносять метод художніх проектів, який досліджували і впроваджували такі вчені як В. Вдовченко, І. Веремійчик, Н. Котелянець, Т. Носаченко, В. Тименко та ін. Метод художніх проектів є основоположним у новій технології розвивального навчання дизайн-освіта. Сутність його полягає в тому, що учням пропонується вийти зі звичайного дидактичного середовища, в якому здійснювалось стандартне детальне інструктування, демонстрація зразка виробу, виконання практичної роботи на рівні репродуктивних дій, тобто його виготовлення за зразком. На противагу цьому методом художніх проектів пропонується творче розв'язання трудових завдань, у яких відсутнє єдино правильне рішення.

Різновидом педагогічного проектування є *ігровий дизайн* – художньо-ігрове проектування і конструювання або, іншими словами, інтегрована художньо-ігрова діяльність, яка є найбільш привабливою у роботі з учнями.

Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до навчання ігродизайну учнів не може відбуватися на основі стандартних засобів через моно-суб'єктний процес, в якому вони є об'єктами психолого-педагогічного впливу викладача. Майбутні вчителі повинні безпосередньо включатись в художньо-ігрове проектування, ділові ігри, театралізації з ігровими дизайн-об'єктами. Впровадження інтегрованих практичних занять курсу дає змогу створити ефективні умови майбутнім учителям початкових класів одержати знання і досвід не тільки на понятійному рівні, в результаті теоретичних пояснень, а через свій особистісний досвід, у результаті власної практичної художньо-ігрової діяльності методом ігродизайну.

Завдяки методу ігродизайну майбутні вчителі початкових класів мають можливість навчитися синтезу різних способів художнього проектування (фігуротворчого, формотворчого, мовленнєво-творчого) цілісних образів

художнього типу; закріплювати і удосконалювати уміння художньо проектувати особистісно-ціннісні артефакти; збагачувати і урізноманітнювати зміст навчальних дисциплін художнього і технологічного циклів завданнями з художньо-ігрового проектування.

В ігродизайні інтегрується образотворча, формотворча, інтелектуально-вербальна та ігрова діяльність; тобто проектування і конструювання виробів з використанням різних видів ігор. Практичні завдання з ігродизайну пропонуються на основі художньо-ігрової графічної, предметно-перетворювальної та інтелектуально-вербальної діяльності, яка здійснюється переважно паралельно, в підгрупах за особистісно-ціннісними видами діяльності. Ігродизайн передбачає гру з її основним атрибутом іграшкою. Звертаючись до педагогічної значущості іграшки (ляльки), актуалізуємо погляди К.Ушинського, який стверджував, «що дитячі ігри мають свою національність, свою багатовікову історію», і що дитяча гра «це могутній засіб, напрацьований самим людством і в якому від того виразилася непідробна істинна потреба людської природи». «Велику послугу справі виховання надав би той педагог, який би виявив особливості якомога більшої кількості дитячих ігор, і випробувавши їх на практиці з дітьми, проаналізував би їх психічний вплив на дитячі натури». Влаштувати вертеп з самодіяльними ляльками у початковій школі — значить відкрити ще одну невеличку сторінку розвитку українського театру для молодших школярів, дати простір вигадці і фантазії учнів, створити можливість для цікавого навчання і дотепної розваги, для розумного відпочинку в позаурочний час. Таким чином, інтегрована художньо-ігрова діяльність учнів сприяє впровадженню в навчальний процес уроків трудового навчання театральної педагогіки методом ігродизайну.

Евристичний потенціал ігродизайну в контексті сучасної творчості та за національними українськими мотивами висвітлюємо на прикладах студентських художніх проектів-артефактів, втілених на факультеті початкового навчання ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка (ілюстрації 20, 21, 22, 23).

Отже, серед ігрових методів навчання молодших школярів і формування готовності майбутніх вчителів до ігродизайну з учнями результативними є такі: імітаційний тренінг, ігрове проектування, ділова гра, театралізований ігродизайн.

Ігрова діяльність, зокрема театралізована з її синтезом мовленнєво-творчих, кольоро-графічних і предметно-перетворювальних ігор, є сенситивною потребою учнів початкових класів. Принцип наступності у розвитку природного нахилу до театралізованих ігор в дошкільних освітніх закладах і початковій школі може бути забезпечений **театралізованим ігродизайном** – проектом педагогічних умов, яким забезпечується синтез художньо-творчих ігор учнів. Він є особливо привабливим, цікавим і ефективним у трудовому навчанні і вихованні молодших школярів.

Театралізований ігродизайн є синтетичним видом художньо-ігрового проектування, у якому поєднуються інтелектуальні ігри «режисерів-акторів», моторні ігри «художників-постановників» і сенсорні ігри «художників-декораторів». Театралізовані ігри у процесі трудового навчання базуються на

театрально-декораційній діяльності завдяки своїй інтегральній сутності, яка сприяє поліхудожньому вихованню молодших школярів.

З урахуванням теоретичних положень навчального проектування обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню фахової готовності майбутніх учителів початкових класів до навчання театралізованого ігродизайну учнів, а саме: зміст як синтез мовленнєво-художніх ігор з курсів дитячої літератури, колірно-графічних ігор з образотворчого мистецтва, предметно-перетворювальних ігор з художньої праці; поєднання організаційних форм освітнього процесу; сукупність особистісно-ціннісних ігрових середовищ, сприятливих для таких видів дитячого ігрового дизайну як ландшафтного й індустріально-промислового, дизайну костюмів і дизайну інтер'єрів, графічного і веб-дизайну; комплексний методичний вплив на студентів засобами вербальної, сенсорної і структурної інформації.

Використання студентами методу художньо-ігрового проектування знайшло своє вираження не тільки в цікавих ділових іграх, драматизація, театралізація, а навіть у створенні мультфільмів (пластиліновий, графічний) із застосуванням інноваційних комп'ютерних програм, приклади яких подано у авторській програмі навчально-методичного посібника «Ігродизайн» для студентів педагогічних ВНЗ.

Отримані практичні позитивні результати творчості свідчать про те, що майбутні вчителі і вихователі завдяки практиці в ігровій художньо-проектувальній та конструктивній діяльності можуть підготуватися до ігродизайну в педагогічному середовищі, тобто можуть бути готовими разом з дітьми розробляти креативні за формою і декором поробки, іграшки, макети.

Отже, трудове навчання учнів і студентів методом ігродизайну значно поліпшиться, якщо буде відбуватися в умовах педагогічного дизайну, який полягає в ефективних, дієвих і привабливих способах сприймання, оброблення і передачі інформації з використанням художньо-ігрових проектів у процесі вивчення предметів технологічного і мистецького циклів.

Література до лекції

1. Вдовченко В. В. Методика трудового навчання: технічної і художньої праці. Теоретичні засади і емпіричний досвід початкової дизайн-освіти / В. В. Вдовченко, В. П. Тищенко. – К.: В-во ІОД, 2008. – 401 с.

2. Дробчак Я. Дидактичні ігри на уроках трудового навчання / Я. Дробчак // Початкова школа. – 2009. - № 3. – С.46-48.

3. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / Упорядн. Стребна О. В., Соценко А. О. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 176с.

4. Жлудько В. М. Ігродизайн : метод. посіб. для майбут. учителів почат. кл. / В. М. Жлудько. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск.

5. Коберник О. М. Ігродизайн обдарованої дитини: визрівання емоцій і почуттів особистості / О. М. Коберник, В. П. Тищенко, Т. О. Шевчук. – К. : Інформ. системи, 2009. – 200 с.

6. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських. – Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.

7. Терещук А. Методи творчої діяльності на уроках трудового навчання / А. Терещук // Трудова підготовка в закладах освіти . – 2006. - №1. – С. 19-23.

8. Шутяк В. Г. Методика трудового навчання в початкових класах: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Г. Шутяк. – Рівне: Рівненський держ. гум. ун-т, 2001. – 278 с.

9. <http://superclass.kiev.ua/index.php/kalendarneplanuvannya?start=18>
http://pidruchniki.com/18351218/pedagogika/pidgotovka_uchitelya_uroku

10. http://www.soippo.edu.ua/userfiles/2_k_tem.doc

ТЕМА 4. Види декоративно-прикладного мистецтва. Художні техніки, які вивчаються у початковій школі.

План

1. Декоративно-прикладне мистецтво України.
2. Орнамент, композиція і стилізація у творах декоративно-прикладного мистецтва.
3. Визначення і характеристика видів декоративно-прикладного мистецтва. Особливості художніх технік декоративно-прикладного мистецтва, які вивчаються у початковій школі.

Анотація

Народна творчість з давніх часів була невід’ємною частиною життя народу, це - основа, на якій розвинулась світова художня культура. Важлива роль у художній культурі кожного народу належить декоративно-прикладному мистецтву, яке охоплює сторони матеріальної культури. У творах українського народного декоративно-прикладного мистецтва відображаються духовні запити, світогляд, прагнення, естетичні погляди українського народу. Сьогодні твори декоративно-прикладного мистецтва України набувають особливо високої цінності завдяки своїй естетичній неповторності та оригінальності. З народного мистецтва виникло професійне декоративно-прикладне мистецтво.

Декоративно-прикладне мистецтво (лат. “decorare” –прикрашати)– це вид образотворчого мистецтва, твори якого поєднують утилітарну і декоративну функцію, призначені для задоволення ужиткових і духовно-естетичних потреб людини. Декоративно-прикладне мистецтво – предметно-духовний світ людини. Його предметами є художньо виконані одяг, килими, гобелени, посуд, меблі, прикраси, святкові атрибути, мережива, ювелірні вироби та ін. На відміну від станкового образотворчого мистецтва, твори декоративно-прикладного мистецтва не втрачають зв’язку з ужитковою функцією і виявляють власний художньо-образний зміст у взаємодії з оточуючим предметним середовищем. Їх декоративне оздоблення тісно обумовлене з особливостями матеріалу, технікою виготовлення, призначенням предмета, вимогами гармонізації ансамблю речей, складовими компонентами якого вони являються. Від естетизації предметів декоративно-прикладного

мистецтва залежить стиль, характер оточуючого людину середовища, її настроїв, емоційно-душевний стан. Декоративно-прикладному мистецтву в цілому притаманні такі ознаки як узагальненість художнього образу, стилізація і умовність орнаментів, яскрава декоративність та композиційна ясність.

Основним засобом оздоблення матеріальних предметів є орнамент. **Орнамент** (від лат. ornamentum — прикраса) в мистецтві – це візерунок, композиція якого будується на ритмічному чергуванні і поєднанні елементів різних мотивів (геометричних, рослинних, зооморфних, антропоморфних). Орнамент допомагає у творах відобразити естетичну неповторність навколишнього світу, прикрасити предмети побуту, одяг. У його побудові, зазвичай, використовують принцип симетрії і прийоми ритмічних повторів (рапорт) одного або декількох елементів (мотивів). *Рапорт* – це вихідний фрагмент орнаменту, що повторюється. Орнамент можна продовжити в обидві сторони, навіть якщо його початкова композиція обмежена, замкнута. Орнаментальні композиції складаються зі стилізованих елементів. *Стилізація в образотворчому мистецтві* – це створення узагальненого зображення, коли за допомогою даного прийому предмети або фігури знаходять спрощені форми. Стилізація робить об'єкт мистецтва зрозумілим і нині широко використовується також у дизайні. Орнамент може компонуватись у смузі, в квадраті, в крузі.

Провідними центрами українського декоративно-прикладного мистецтва є: Петриківка, Опішня, Косів, Кролевець, Решетилівка, Ічня та ін.

Розрізняють такі основні види декоративно-прикладного мистецтва: художня кераміка, скло і метал, писанкарство, витинанка, художня вишивка, ткацтво, мереживо, одяг і прикраси, художнє деревообробництво, плетіння з природних матеріалів, художній розпис та ін. Детальніше розглянемо ті види декоративно-прикладного мистецтва обов'язкове вивчення яких пропонується чинною програмою для початкової школи з дисциплін технологічного і художнього циклів.

Художня кераміка (від слова гр. походж. keramos – глина) – різновиди художніх виробів з висушеної або випаленої глини (з добавками інших органічних складників) спеціального приготування. Художня кераміка розпочинала свій розвиток понад сім тисячоліть тому. Первісні люди свої перші спроби створення примітивного посуду зводили до того, що вручну обліплювали камінь або дерев'яну форму глиняною масою товстим шаром або обкручуючи за спіраллю стрічку глини (має назву «стрічкова техніка») й висушували її. Визначним і прогресивним етапом у розвитку гончарного ремесла був винахід у IV тис. до н. е. гончарного круга спочатку ручного й повільного, а у середньовіччі – швидкісного з ножним приводом, який прискорював роботу. Це дало змогу не тільки збільшити виробництво гончарної продукції, а й підняти її художній рівень.

Існують різні техніки формотворення керамічних предметів: стрічкове ліплення; точення на гончарному крузі; формування шаблоном; відминання, тобто ліплення у гіпсових формах; лиття з лікеру (розрідженої глини, розведеної водою); пресування із порошкоподібної маси. Особливо естетичного

ефекту надають керамічним творам спеціальні фарби, глазури (прозорі та декоративні поливи).

У типології декоративних творів розрізняють сім родів керамічних виробів: посуд (миски, горнята, горщики, близнюки, ринки, флакони, пляшки) садово-паркова архітектурна кераміка (декоративні вставки, панно, розетки, медальйони, решітки), обладнання житла (кахлі й плитки, світильники, вази, підвазонники, маски, туалетні предмети) обрядові предмети (свічники, писанки), іграшки, прикраси.

Керамічні іграшки функціонують як забавки для дітей. Є такі види керамічних іграшок: свищики, тарахкальця, посуд та фігурки. Свищики здебільшого виготовляються вручну у вигляді пташок, коників, ляльок, дитини в колисці, вершників. Іграшки-тарахкальця являють собою порожнисту круглу форму, в яку вміщують камінчики.

Писанкарство – це мистецтво декорування яєць традиційними символами у різних техниках. Писанкарство – вид декоративно-прикладного мистецтва, поширений у слов'ян. Писанку називають твором-мініатюрою, іноді – це унікальний шедевр народного мистецтва.

Розпис писанок має давнє язичницьке коріння. Численні перекази, повір'я, що дійшли до нас з дохристиянських часів, свідчать про велику віру людей в магічну силу яйця, оздобленого певними знаками-символами. Пташине яйце, яке символізує джерело життя, світло, тепло, сонце, донині зберегло своє релігійно-обрядове значення. Символічного значення яйцю надавали люди Стародавнього Єгипту, Індії. Жителі античної Греції й Риму вважали, що Всесвіт виник з яйця казкового птаха Фенікс. Археологічні розкопки свідчать про поширення керамічних писанок ще в епоху Київської Русі (такі були знайдені на Чернігівщині). Вони були «моделлю» справжніх і, завдячуючи тому, що керамічні (відносно міцні) – збереглись. Середньовічні пташині писанки не збереглися із-за слабкої міцності натуральної шкаралупи яйця.

У слов'янських народів до нас дійшли також казки про чарівне яйце. Існують традиції, обряди, цікаві перекази, легенди і прислів'я про писанку як атрибут Великодніх свят. Наприклад, у народі кажуть: «Поки людина пише писанку – протилежна сила – безсильна».

Нині навіть існує пам'ятник писанці у Едмонтоні (Канада). Цікавою і унікальною особливістю музею писанкарства в Коломиї (Івано-Франківська область) є те, що його оригінальна споруда має форму писанки.

Писанка – річ релігійно-обрядового призначення. Писанка – оберіг - захист, тому люди намагались її зберегти до наступної весни. Освячені писанки вони використовували як ліки. Їх клали в купель дитині; у воду, якою вмивались.

Розписом писанок більше займались сільські дівчата, але й в містах – панночки. Тому і техніки оздоблення різні: в селах переважно розписували барвниками природного походження, в містах оздоблювали, наклеюючи шматочки паперу, фольги, тканини, нитки. Окрім того, писанки розписували і монахи-ченці, іконописці, пекарі. Цікавим повір'ям було те, що приступати до розпису писанки не можна було коли мав поганий настрій, сварився. Писанки

відображали побажання, молитву, прощення, привітання, одкровення. Її дарували, з нею грались, обмінювались, ніби читали.

Отже, писанка є поліфункціональною і одна із її функцій – ігрова. Окрім того, вона – подарунок, сувенір, декоративний елемент інтер'єру. Писанка – об'єкт дитячих забав «навбитки», «навкатки», «відгадки», «знайти із зав'язаними очима», «міньки навпомацки», «скочування з горба» тощо. Її дарували на знак любові, поваги, дружби.

Писанкові розписи характеризуються орнаментальними мотивами: геометричним, рослинним, зооморфним, антропоморфним, чітко підпорядковуючись досконалій сферичній формі яйця.

Символіка стилізованих елементів орнаментів у писанкарстві різноманітна.

Сонце — означає джерело життя і всього всесвіту, світло.

Хрест – один із сонячних знаків, світо творення, символ чотирьох сторін світу, чотирьох пір року (походить від схематичного зображення птаха, адже за прадавніх часів сонце уявлялося птахом, який летить у небі); у християнстві хрест — воскресіння, яким церква все починає, благословляє та освячує.

Триріг - один із найдавніших символів сонця, а також знак священного числа «три»; знак Святої Трійці.

Спіраль — символ плодючості, знак володаря, плину часу.

Зірка – символізує сонце і вранішню зорю; містить у собі косий хрест, прямий хрест, а також лівобічну та правобічну свастики (сварги). У народній символіці зірка є незмінним символом кохання.

Виноград— символ роду; виноградна лоза — символ Христа.

Безконечник — символ води, невмирущої природи, вічного життя.

Сорок клинців – успіх у господарстві, добробут і чесноти людини.

Птах – символ зародження життя, родючості, достатку. Це напівземна, напівнебесна істота, що вважалася провідником Божого сонця й охоронцем проти зла, символом любові, вірності та злагоди.

Гілка – символ родючості, щорічного весняного відродження пагонів; символ безкінечного життя. Окрім того, символи, які вважається, що лікують це – гілки сосни, верби соняшник.

Дубовий листок — чоловіча сила, сакральний знак повноти життя.

Півень — символізує початок дня, сторож добра проти зла; є символом світла, яке побороло темряву, Христа.

Кінь — символ невтомного руху сонця; образ безстрашного вісника віри.

Риба — символізує воду, тому, як і вода, символізує життя і здоров'я; це також символ новохрещення.

Олень — він є рятівником-переможцем, охоронцем істини, провідником; це образ шукання Бога і взаємної допомоги; пара оленів –весілля.

Квіти — означають радість, красу, дітей.

Відповідно до способів і засобів декорування яєць у писанкарстві, розрізняють такі їх види:

Крашанки (галунки)– яйця, пофарбовані в один колір;

писанки (найдосконаліша техніка розпису) — яйця, оздоблені орнаментами з традиційними символами, які декоруються інструментом — писачком за допомогою воску й барвників; є дві воскові техніки виконання писанок — шпилькою і трубочкою;

дряпанки — яйця, в яких витончені узорі видряпані гострим предметом (голкою, цвяхом, кісткою) по фарбованій в один темний колір поверхні;

крапанки (як сльози за Христа) — яйця, декоровані довільними, зазвичай хаотичними крапками, які створюють ефект мерехтіння (кольорові крапки наносяться при почерговому занурюванні у різні барвники);

мальованки — яйця, вільно розмальовані від руки пензлем і фарбами (гуашевими, акриловими);

Відомі й нові технології декорування писанок бісером (*бісерки*). Вдалими вийшли спроби робити орнаментовані дерев'яні яйця — «різб'ярки».

В цілому прийнято називати яйця, розмальовані різними способами — писанками. Важливо пояснити учням естетичні переваги гладко фарбованої крашанки, які полягають в тому, що завдяки пофарбуванню в один колір підкреслюється природна досконала сферична форма яйця. Особливо гармонійно дивлять композиції з декількох різнокольорових крашанок (3,5,7).

Перед тим як декорувати писанки необхідно ознайомити учнів з символікою і семантикою орнаментів та кольорів.

Основним методичним етапом роботи по створенню писанок з учнями є *компоновка орнаменту* по сферичній поверхні яйця, композиційне розташування елементів у візерунку. Учитель повинен пояснити послідовність виконання орнаментальної композиції (за принципом: від простого до складного), схематично продемонструвати (графічно на дошці чи використовуючи іншу наочність) варіанти умовного поділу заокругленої поверхні: навпіл (по горизонталі, по вертикалі, по косій лінії), на чотири (на основі перетину горизонтальних і вертикальних ліній), на вісім, шістнадцять і більше зон. Необхідно акцентувати увагу учнів на даному етапі, оскільки ті, які хаотично розпочинають розпис або захоплюються малюванням одного улюбленого елемента, виявляються в ситуації коли не вистачає місця для зображення інших елементів або симетричних із зворотного боку.

Відповідно до програмового завдання «У майстерні художника. Писанка з пластиліну» пропонуємо його виконання для молодших школярів за авторською технологією виконання, яка полягає в тому, що орнаментальні писанкові композиції намічаються (продряпуються) спочатку на пластиліновому шаблоні у формі яйця (приблизно товщиною 5 см.), а потім методом вдавлення наносяться залишки декоративного матеріалу — бісер, склярус, гудзики, природний матеріал, іншу фурнітури. Такий спосіб виготовлення писанкових орнаментальних композицій є привабливим не тільки завдяки легко створюваним цікавим візерункам, а й яскравій фактурі, яка при цьому утворюється, зручності у виконанні (на плоскій поверхні шаблону дитині легше вдавлювати і закріплювати в пластилінову основу покидьковий матеріал на відміну від роботи по сферичній формі) (див. ілюстрацію 17).

Інший варіант завдань по декоруванню яєць пропонуємо вирішити за авторською технологією, яка передбачає спочатку закріплення яєчної шкаралупи декількома шарами пап'є-маше і виконанням по них аплікативного орнаментального оздоблення з бісеру. Ігровий момент – в середину такого яйця закладаються вручну написані побажання, які співвідносяться з символікою орнаментів на писанці, що не тільки приваблюють нас естетично, а й творчо переосмислюється і надихає знаходити нові форми їх застосування. Ще одним різновидом такої роботи пропонуємо авторські розробки композицій з масками, розписані за мотивами українських писанок.

Витинанка (від укр. слова «витинати») — це вид українського народного декоративного мистецтва, який включає сюжетні та орнаментальні прикраси житла з паперу — ажурні, силуетні тощо. Вона являє собою художній твір у вигляді вирізаної з одно- або багатоколірних аркушів паперу орнаментальної чи сюжетної композиції.

В Україні попередниками даного виду мистецтва були витинанки зі шкіри, тканини. В якості прикрас одягу такі візерунки в минулому побутували по всій території України. Але перші паперові оздоблення (які можна вважати аналогами українським витинанкам) виникли в Китаї у зв'язку з винаходом там паперу. У XV ст. вони потрапили до Європи. У країнах Західної Європи такі прикраси мали здебільшого сюжетний характер; ними оздоблювали обкладинки книг. У середині XIX ст. доступність паперу спонукало широкого розповсюдження в українських селах для оздоблення хатніх інтер'єрів паперовими прикрасами-витинанками. Другою причиною поширення витинанок в Україні був перехід від курної хати до «чистої». Витинанки використовували для прикрашання приміщень— стін, вікон (наприклад, дивовижні фіранки), а також полиць, печей, камінів, для підготовки релігійних або світських свят.

Витинанки і до нині виявилися життєздатними: їх застосовують як у побуті, ними декорують вікна, вітрини, їх використовують для оздоблення поліграфічної продукції – листівок, екслібрисів, буклетів. У сучасному декоративному мистецтві витинанка набула виставочного характеру — це рід ажурних тематичних творів, пристосованих для експонування на виставках.

Матеріалом для витинанок є папір (білий або кольоровий). Виконують її мереживною, вирізуючи ножицями або спеціально загостреним ножом. Витинанці властива лаконічність й вишуканість. Її основними художніми засобами виразності є - силует, дзеркальна симетрія, тональний і кольоровий контраст. За технологічними та художніми особливостями *витинанки поділяють на:*

- ажурні (зображення міститься у прорізах);
- силуетні (зображення виступає контуром);
- одинарні (виготовлені з одного аркуша паперу);
- складні (аплікаційні — з кількох аркушів паперу, а тому завжди поліхромні).

Молодшим школярам особливо корисні заняття мистецтвом витинанок, оскільки воно розвиває дрібну моторику, просторове мислення, художній смак.

За чинною програмою з трудового навчання учні вивчають тему «Дзеркальна витинанка. Стрічкові витинанки-мережива». Вони засвоюють особливості дзеркальної витинанки (є строго симетричною) (див. ілюстрацію 1), і варіанти композиційної побудови витинанки у смужці (при цьому паперова стрічка складається в декілька разів (принцип гармошки), наноситься фрагмент візерунка на одну сторону, вирізується і таким чином утворюється стрічковий орнамент (гірлянда). Елементи на складеній заготовці можуть розташовуватись: з одного боку; з двох боків; з двох боків та зверху і знизу; посередині. Такі прийоми дають змогу урізноманітнити варіанти зображень.

У третьому класі початкової школи пропонується на основі згинання та різання паперу виготовлення композиції за програмовою темою «Силуетна витинанка «Ажурний метелик».

Цікавими для дітей є вирізування виробів-витинанок у колі (сніжинки), у квадраті (сіточки, серветки), яким крім цього, пропонуємо й інше застосування. Наприклад, у техніці витинанки можуть бути виконані елементи костюма (об'ємна ажурна спідничка, накидка-пелерина з кольорового паперу) для площинної моделі ляльки (з картону) (див. ілюстрації 1, 2).

Але традиційно найкращим оздобленням народного вбрання була і залишається художня вишивка.

Художня вишивка – класичний вид українського народного декоративно-прикладного мистецтва, що розкриває невичерпне багатство творчого потенціалу народу. Її називають унікальним мистецтвом народної графіки. Характерно, що у вишивці наочніше і переконливіше, ніж в інших видах мистецтва, спостерігається народна винахідливість щодо методу розміщення мотивів на лінії. Вони організують у лінійно-стрічковому ритмі розмаїття мотивів, образів, знаків.

Вишивка широко виступає в різноманітних варіантах – як прикраса одягу, тканин побутового, інтер'єрно-обрядового призначення. До узорів, вишитих бабусями, матерями, юне покоління додавало нові інтерпретації мотивів, кольорові акценти. Разом засоби художньої вишивки створювали співзвучні своєму часові складні орнаментальні композиції, в яких виявляються нашарування тем, образів і сюжетів різного історичного походження.

Численні археологічні матеріали повідомляють про поширення вишивки на території України ще з давніх часів. Важливими свідками є “кам'яні баби”, на яких чітко позначені вишивки на подолах, уставах, манжетах. Надзвичайного розквіту і поширення в побуті зазнала вишивка золотими і срібними нитками у феодальній знаті в часи Київської Русі. У XIX ст. вишивка зазнала масового поширення в Україні, стала одним із основних видів народного декоративного мистецтва. На той період утворились великі вишивальні майстерні на Чернігівщині, Київщині, на Поділлі та ін. Цікавим фактом є те, що вишивка, як і більшість народних ремесел в Україні, не вважається суто жіночою справою. Завдяки історичному та культурному розвитку в кожній місцевості України у художній вишивці поширились характерні орнаментальні мотиви композиції, найбільш улюблена кольорова гама, специфічні техніки виконання. Сьогодні вишивка розглядається як

важлива художня цінність, що виконує різні функції – естетичну, пізнавальну, комунікаційну.

Тому вишивка – це своєрідне світобачення відтворене специфічними художніми засобами. В ній органічно використовуються рослинний (стилізовані зображення рослин), геометричний (ромби, розетки, хрестоподібні фігури), зооморфний (спрощені зображення птахів, тварин) і антропоморфний (спрощені зображення людей) орнаменти, які (як і в писанкарстві) є стилізованими і символічними. Сміслові значення мають і кольори.

Матеріали для вишивання поділяються на два види: матеріал, як основа, на якій вишивають (тканини, шкіра) і матеріал, яким вишивають (нитки рослинного, тваринного походження, металеві, бісер, корали, перли). Найпоширенішим матеріалом були і залишаються лляні і конопляні полотна.

Для навчання учнів початкових класів варіантам технік художнього вишивання застосовують такі шви як «стебловий», «хрестик», «гладь». Але спочатку вчитель знайомить учнів з позначками і схематичним зображенням швів, а потім демонструє їх виконання. Наприклад, стебловий шов виконується зліва направо, відступаючи голкою назад, через 2-3 мм від виходу нитки навскіс справа або зліва. Необхідно слідкувати, щоб стібки були однакової довжини. Також учні оволодівають технікою вишивання хрестиком, сутність виконання якого полягає у послідовному нанесенні двох скісних стібків, що перетинаються по діагоналі. При цьому застосовується тканина тільки полотняної структури переплетіння. Вишивка гладдю – це техніка вишивання прямими і похилими стібками, які заповнюють площину малюнка. Слід стежити, щоб стібки щільно прилягали один до одного, не стягуючи тканину.

Отже, вишивка – складне багатогранне явище художньої культури українського народу. Це один із давніх, найбільш масових і розвинених видів народного декоративного мистецтва. Сучасна вишивка розглядається як активно діючий вид мистецтва, що поєднує в собі минуле і сучасне.

Програма з трудового навчання, починаючи з третього класу, включає завдання з техніки бісероплетіння, а саме плетіння ланцюжка (гердана) «у хрестик», «кільця» з бісеру.

Мозаїка – це художнє зображення, виконане з окремих, підігнаних один до одного, кольорових шматочків однорідних матеріалів (дерева, кераміки, скла ін.) різними способами. Мозаїку з деревини виконують у таких техніках, як інтарсія, маркетрі. *Інтарсія* – це вид інкрустації, в якому на дерев'яну поверхню врізаються різні за текстурою і забарвленням частинки деревини. Поверхня врізаних деталей мозаїки повинна бути на рівні з оздоблювальною поверхнею. *Маркетрі* – це вид мозаїки, складеної з фігурних елементів шпону, які наклеюються на дерев'яну основу.

У третьому класі навчальною програмою передбачено вивчення мозаїки як виду декоративної діяльності, ознайомлення з поняттям «колаж». Завданнями такого типу є такі: «Мозаїка з паперу», «Мозаїка на пластиліні», «Мозаїка технікою торцювання», «Виготовлення мозаїки з природних та штучних матеріалів». Наприклад, мозаїка *торцюванням* – це одна з технік

паперового рукоділля. Виділяють два види торцювання: плоске і об'ємне. Плоске утворюється на площині, набуваючи певного рельєфу (панно, листівки, об'ємні картини). Об'ємне – на круглій формі заготовки, виготовленій з пап'є-маше, пінопласту, газет і навіть пластиліну.

Колаж – композиційне зображення, створена з різноманітних за фактурою і призначенням матеріалів, які гармонійно поєднуються між собою. Наприклад, у процесі виготовлення колажу з паперових матеріалів гармонійно поєднуються кольоровий папір з картоном, засушеним природними заготовками, гофрованим та фактурним папером, вирізками з журнальних листівок, фотографій, обгорток та іншої поліграфічної продукції. Цікавим для дітей є виготовлення колажних композицій з природничих матеріалів (сухих рослин і стебел, ячної і горіхової шкаралупи, зерен кави тощо) та матеріалів природного походження (макаронних виробів різної форми, тасьми, шнурів, ін.); з тканини різних фактур, які краще поєднувати з іншими текстильними матеріалами (тасьмою, нитками декоративним шнуром) і швейною фурнітурою (гудзиками, бісером, штучними матеріалами тощо).

Пропонуємо аналіз процесу створення колажу з текстилю (різної фактури, забарвлення і відтінків) та бісеру, тасьми, шнурів, гудзиків, біжутерії, іншої швейної фурнітури у авторській техніці «текстильний живопис». Розроблена технологія виготовлення колажу дає ефект умовного 3D-зображення завдяки рельєфам від тканин різної товщини, об'ємних складок, що при цьому утворюються, різних декоративних елементів. Окрім того, особливістю техніки «текстильний живопис» є те, що вона створюється не за строго декоративними принципами (коли композиція вирішується переважно на кольоровому і тональному контрасті, чистими відтінками кольорів або в спорідненій гамі), а на основі живописних засобів і принципів зображення, в яких поєднуються складні відтінки і напівтони фрагментів текстилю різного забарвлення, що плавно і непомітно переходять один в другий методом підбору. Особливого ефекту надають і різні фактури тканин, рельєфні складки та інші декоративні елементи, що використовуються в подібних колажних композиціях. Отже, характерною особливістю колажів у авторській техніці «текстильний живопис» є те, що їх виражальним художнім засобом виступають тканини різних фактур, кольорів, а не фарба, як у живописі.

Перший етап процесу створення подібного живописного колажу полягає у напруженій психічно-інтелектуальній праці автора: його образному мисленні, творчій уяві на основі споглядання набору фрагментів різних тканин, декоративних волокнистих матеріалів, що пропонуються для створення відповідного сюжетного образу майбутнього панно. Фактура, забарвлення, прозорість чи матовість тканин при цьому викликають у особистості різні асоціації. Це спонукає до визначення теми і об'єктів зображення, часто пов'язаних з національно-етнічними, сакральнo-духовними, філософськими сюжетами (наприклад: «дорогою Спаса», «Сонячна»), мотивами флори і фауни (риби, равлики, метелики, птахи тощо) (див. ілюстрації 16).

Додаткового ефекту колажам такого типу додає спеціально направлене освітлення, завдяки якому зображення на художньому виробі ніби «оживає»

(таким чином «спрацьовує» різна фактура тканин, яка від сили і відтінку освітлення може дещо змінюватись, «грати» і створювати непередбачувані ефекти). Ігрові моменти даного виду дизайн-діяльності виявляються: у безпосередньому створенні композицій (у складках тканин приховуються «секрети-загадки», які не одразу помітні і потрібно віднайти і розпізнати); у складанні сюжетів-розповідей з національного фольклору; в «обігруванні» ними інтер'єрів приміщень.

Завдяки своєму глибинному корінню і значущій ролі як освітнього базиса, естетичного чинника матеріально-духовної культури, українське декоративно-прикладне мистецтво відіграє вагомую роль не тільки в аспекті творчості естетосфери буття особистості українця, а і виступає важливим компонентом освіти. Звідси – модерні інновації з використанням традиційних мотивів у вирішенні творчих завдань учнів з дисциплін художнього і технологічного циклів, справді національний колорит у дитячому ігродизайні.

Отже, зміст предмету «Трудове навчання», провідним видом занять якого є комплексна за своєю природою дизайн-діяльність, доцільно збагачувати новими організаційно-ігровими формами художньо-конструктивної діяльності з елементами етнодизайну на основі вивчення національних традицій українського декоративно-прикладного мистецтва. У такий спосіб через творення в художньо-ігровому проектуванні й конструюванні майбутні учителі, а згодом і діти долучаються до надбань українського декоративного мистецтва та національного етнодизайну, що забезпечує синтез традицій і новацій.

Література до лекції

1. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Л. : Світ, 1993. – 272 с.

2. Жлудько В. М. Впровадження експериментальних творчих завдань і художніх технік з розвитку ігродизайну в підготовці майбутніх вчителів початкової школи / В. М. Жлудько // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими учнями : матеріали круглого столу, 22 листоп. 2012 р., м. Київ. – К., 2012. – С. 178–184.

3. Луцан Н. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну/Н Луцан. Навчальний посібник. – К.: Вид. дім «Слово», 2009. – 172 с.

4. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник / А. М. Пасічний. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.

5. Серпіонова Е. Н. Розвиток творчих здібностей студентів у вивченні курсів ДМП і дизайну / Е. Н. Серпіонова // Педагогічний альманах. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – С 164–169.

6. Шутяк В. Г. Методика трудового навчання в початкових класах: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Г. Шутяк. – Рівне:Рівненський держ. гум. ун-т, 2001. – 278 с.

7. <http://veraart.info/>

8. <http://ua-referat.com/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%>

**ТЕМА 5. Зміст трудового навчання в контексті початкової дизайн-освіти.
Види дизайну. Художнє проектування і конструювання з різних матеріалів.
Технічне моделювання і конструювання.**

План

1. Визначення і характеристика основних видів дизайну. Дизайн-діяльності молодших школярів у процесі трудового навчання.
2. Особливості методики художнього проектування і конструювання з різних матеріалів. Комбіновані роботи.
3. Технічне моделювання і конструювання як засіб розширення політехнічного кругозору особистості. Методика конструювання моделей технічних об'єктів.

Анотація

Новітній дидактичний напрям педагогічного дизайну, зокрема початкова дизайн-освіта, спрямована на формування здатності майбутніх учителів до проектування педагогічно доцільних і естетично привабливих навчальних систем шляхом взаємодоповнення вербальних, сенсорних і структурних носіїв інформації в особистісно-ціннісних для студентів середовищах.

В сучасному житті дизайн відіграє важливу роль у формуванні естетичного матеріального середовища, яке оточує людину. *Дизайн* (від англ. «desigh» – проектувати, креслити, рисувати, а також задум, план) – це художнє і раціональне проектування предметного середовища, промислових виробів, предметів ужитку. Метою дизайну є забезпечення зручності в експлуатації предметів, комфорту, високого естетичного рівня. Існують такі основні *види дизайну*: промисловий, графічний, ландшафтний, дизайн середовища (інтер'єру, екстер'єру), дизайн костюмів, фітодизайн. Варто звернути увагу на відмінності між предметами декоративно-прикладного мистецтва і предметами дизайну. Якщо твориться виріб за традиційними мотивами, то це твір декоративно-прикладного мистецтва, а якщо абсолютно новий з оригінальним вирішенням, то – дизайнерський. Учням початкових класів необхідно пояснити, що фахівці, які займаються художнім проектуванням називаються художниками-дизайнерами. Навчальною програмою передбачено детальне вивчення видів дизайну у четвертому класі.

Дизайн середовища спрямований на художнє оформлення приміщень та художнє проектування *предметів інтер'єрів*. Прикладом практичного завдання за підручником «Трудове навчання» для четвертого класу (авторів І. Веремійчика і В. Тименка) є: ігровий дизайн середовища (створення куточків ігрового дизайну в класі та дома). Конструювання скриньки (за розгорткою).

Ландшафтний дизайн передбачає художнє проектування і влаштування естетичних ландшафтних територій (парків, газонів, клумб) у поєднанні з архітектурними спорудами за допомогою природних засобів: дерев, квітів, інших рослин, каміння, води тощо. Практичне завдання: виготовлення макетів ландшафтів з різних матеріалів.

Фітодизайн - мистецтво аранжування композицій (букетів, вазонів) з квітів і рослин. Практичне завдання: виготовлення штучних квітів (з паперу, тонкої фольги, пір'я). Компонування квіткових композицій. Завдання з

екодизайну (з екологічно чистих продуктів і матеріалів) спрямовані на виготовлення ікебан з живих і засушених рослин; орнаментів з насіння, листя і стебел; сюжетних композицій.

Дизайн костюма визначає гармонійне поєднання одягу та його атрибутів: взуття, прикрас, аксесуарів. Дизайн костюма є сучасним а той, що виготовлений за народними традиціями називається *етнічним*. На занятті з трудового навчання необхідно ознайомити учнів з елементами національного українського вбрання (жіночого і чоловічого). Практичне завдання: дитячий ігровий дизайн костюмів. Виготовлення з картону манекенів дівчинки і хлопчика та спроектувати для них сучасний і народний костюми з паперу, при цьому оздобивши аплікативно кольоровим папером або фрагментами з клаптиків тканин.

Графічний дизайн вирішує комплексні завдання проектування таких складних структур, як створення систем знаків, фірмових стилів, цілісного образу різних галузей промисловості, візуальних комплексів для великих заходів, виставок і т.д. Графічний дизайн має на меті художньо-естетичне оздоблення і інформаційно-ілюстративне доповнення графічної продукції: книг, журналів, упаковок, обгортки, емблем, листівок, плакатів, товарних знаків. Педагогу пропонується надати учням основні відомості з історії розвитку книгодрукування, ознайомити зі структурою книги, особливостями сучасного графічного дизайну. Практичне завдання: дитячий ігровий графічний дизайн. Виготовлення засобів для гри «Рухомі нотки» (проведення гри). Ознайомлення з прийомами простого ремонту книг.

Промисловий дизайн – це художньо-технічне проектування і конструювання макетів предметів та художнього образу промислових виробів. Предмети, що проектуються мають відповідати двом основним умовам: повинні бути максимально зручними в користуванні, лаконічними за формою, естетичними на вигляд, відповідати сучасним художнім смакам. Промислові дизайнери тісно співпрацюють з інженерами-конструкторами. Особливістю конструкцій предметів які проектуються є те, що принцип їх дії, зовнішня форма беруться з природних аналогів. Іноді навіть відбувається перенесення назв природних форм на предмети (наприклад: «журавель»–пристрій над криницею або журавлем називають підйомний кран (німецькою мовою «журавель» - Kranich). Практичне завдання: дитячий ігровий промисловий дизайн. Конструювання іграшок для першокласників своєї школи (іграшки-сюрприза, веселка-карика, змійки з кольорового паперу і картону та ін.).

Для закріплення знань можна запропонувати молодших школярам підготувати альбом зразків різних видів дизайну. Проектування і макетування ігрових літаків, плаваючих об'єктів. Виготовлення об'ємних фігур з дроту.

Особливістю художнього дитячого конструювання є те, що ігрові предмети мають не тільки функціональне, а й естетичне призначення. Значна частина виконання завдань полягає в декоруванні спроектованих і сконструйованих виробів, завдяки чому особистість має можливість розвивати не тільки креативні технічно-конструктивні здібності, а й художньо-конструктивні, естетичні.

Виконання завдань для четвертого класу по виготовленню з пластиліну макетів космічних апаратів пропонуємо використати **комбіновані роботи**, які дають можливість поєднувати у конструктивній композиції різні матеріали і прийоми. Наприклад, пластиліновий макет моделі космічної станції доцільно доповнити деталями з пластикових трубочок, кришечок, пляшечок, гудзиків, кнопок, кольорових скріпок, зубочисток, що придасть їй сучасний, фантастичний вигляд.

Також художнє проектування і конструювання може втілюватись не тільки в об'ємних формах, а й у рельєфних зображеннях з різних матеріалів.

Технічне моделювання і конструювання. Роль технічного моделювання у розвитку технічної творчості учнів початкових класів неможливо переоцінити, оскільки воно є одним із провідних засобів розширення політехнічного кругозору, розвитку інженерних конструктивно-технічних здібностей, креативності, уяви, логічного і конструктивно мислення особистості. Методика виготовлення моделей технічних об'єктів передбачає ознайомлення з конструюванням залежно від складності завдань: за зразком, за розгорткою, за ескізом і простим кресленням. Чинною програмою з трудового навчання діапазон завдань для учнів необхідно збагачувати завдяки використанню ігрових конструкторів (будівельного «Лего», технічного «Візок» та ін.). У другому класі учням пропонується створити макети вантажних автомобілів, казкових будинків, лялькових меблів. У третьому – виготовлення об'ємних виробів з коробок, підставок для ручок і олівців. Для четвертокласників можливе конструювання рухомих іграшок («Акробат»), іграшки – гойдалки («Звірята на гойдалці», «Лебідь») з картону і фанери.

В кінці навчального року за підручником з трудового навчання для четвертого класу (автори І. М. Веремійчик, В. П. Тименко) рекомендується провести тест «Пізнай себе» для діагностики обдарованості і попереднього прогнозування майбутньої професії.

Література до лекції

1. Веремійчик І. М. Трудове навчання: : підруч. для 4 кл. загальноосвіт.шк. / І. М. Веремійчик, В. П. Тименко. – К. : Промінь, 20015. – 102 с.

2. Жлудько В. М. Дизайн-діяльність як засіб удосконалення фахової підготовки учителів початкових класів / В. М. Жлудько // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В. Я. – Х., 2011. – № 7. – С. 7–9.

3. Жлудько В. М. Ігродизайн : метод. посіб. для майбут. учителів почат. кл. / В. М. Жлудько. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск.

4. Луцан Н. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну. Навчальний посібник / Н. Луцан. – К.: Вид. дім «Слово», 2009. – 172 с.

5. Коберник О. М. Ігродизайн обдарованої дитини: визрівання емоцій і почуттів особистості / О. М. Коберник, В. П. Тименко, Т. О. Шевчук. – К. : Інформ. системи, 2009. – 200 с.

6. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями : монографія / за ред. В. П. Тименко – К. : Інформ. системи, 2010. – 249 с.

7. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / В. П. Тименко. – К. : Пед. думка, 2007. – 381с.

8. Ксьонз С. Переваги проектно-технологічної системи навчання / С. Ксьонз // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2007. - № 4. – С. 12-14.

ТЕМА 6. Матеріали, які використовуються у процесі трудового навчання: властивості, методи обробки, застосування. Самообслуговування.

План

1. Види і характеристика матеріалів, які використовуються у процесі трудового навчання; застосування, історія виникнення, технологія їх виготовлення і обробки:

а) папір і картон;

б) пластичні матеріали;

в) пап'є-маше;

г) тканини і волокнисті матеріали;

д) особливості конструювання виробів з природних матеріалів.

2. Методика ознайомлення молодших школярів з основами сервірування столу; способами і прийомами самообслуговування.

Анотація

Трудове навчання у початковій школі передбачає використання в художній праці та технічному конструюванні широкого асортименту різних матеріалів. Основними в їх діапазоні є такі: картон і папір, пластичні матеріали (глина, пластилін, пап'є-маше), тканини і волокнисті матеріали, деревина та різноманітний природний матеріал, метали і сплави, синтетичні та штучні матеріали.

Папір і картон. Папір – це багатокомпонентний волокнистий матеріал структура якого складається із переплетених волокон, які з'єднуються між собою клеючими речовинами. Зазвичай папір (залежно від його виду і призначення) випускається у вигляді тонких аркушів для написання, аплікації, малювання, рулонів для упаковки товарів тощо. Спосіб виготовлення паперу датується початком II ст. н. е., який було винайдено у Китаї. Невдовзі папір потрапив до Японії, Італії, Іспанії. А у IX-X ст. папір почали виготовляти в усіх країнах Європи, який незабаром замінив тваринний пергамент. Відомо, що перші паперові млини в Україні з'явилися ще у XVI ст.. У XIX ст. в Західній Україні було дві паперові фабрики по виробництву паперових виробів. Обидві працювали на переробці текстильних відходів і тільки з 1886 р. почалося часткове використання деревної целюлози як паперової сировини.

Сьогодні життя без паперу неможливе: на ньому діти здійснюють перші проби письма, вчаться і пізнають світ за книгами, дорослі отримують періодичні видання (газети, журнали), застосовують в побуті, використовують

паперові грошові знаки, фіксують документацію тощо. Нині папір різного виду виготовляють на паперових фабриках.

Процес виготовлення паперу передбачає декілька технологічних етапів, серед яких основними є: заготовка деревини, сплав деревини, її подрібнення й отримання деревної маси, пресування, виготовлення паперового полотна. Вихідною сировиною для отримання паперу й картону являється деревина й целюлоза. Целюлоза як основа рослинних клітин, являючись провідним компонентом високоякісного паперу, готується з деревини й смоли. Окрім того, якісною й економною сировиною для виготовлення паперу й картону є паперові відходи (макулатура), які повторно переробляються. Також у якості сировини використовується і солом'яна маса.

Картон – цупкий волокнистий матеріал (відносно паперу), вага якого за один квадратний метр прирівнюється до 250 і більше грамів.

Види паперу і картону розрізняються відповідно до їх фізичних (вага, колір, фактура, гідроскопічність), механічних (міцність, ламкість та ін.), технологічних (спосіб і можливість піддаватися різній обробці) властивостей; відносно їх призначень.

Класифікація основних видів паперу:

Креслярсько-рисувальний папір – папір, який проклеєний в масі та на поверхні. Використовується для виконання графічних робіт (рисуноків, креслень).

Акварельний папір – це щільний рельєфний папір, з шорохуватою поверхнею, який добре вбирає вологу при роботі водними фарбами.

Крейдований папір – целюлозний папір, на який нанесено шар із спеціального складу пігментів та крейди. Завдяки цьому отримується матеріал із білішою та гладкішою поверхнею, яскравішим зображенням. Частіше його використовують для друку ілюстрацій, репродукцій.

Ватман – вищий сорт паперу (має максимальний вміст целюлози), добре проклеєний і міцний; володіє високим параметром білизни. Призначений для креслення (малювання) олівцем, аквареллю, тушшю. Підвищені механічні властивості і товщина дозволяють проводити неодноразові виправлення і коригування на ньому. Назва походить від ім'я власника англійської паперової фабрики Дж. Ватмана.

Друкарський папір - папір для високоякісного друку видавничої та іншої продукції, є достатньо гладким.

Форзацний папір – вид паперу, що використовують для виготовлення форзаців (це аркуш, який скріплює обкладинку книжки із її блоком); має підвищену міцність до згинання, крім того добре проклеєний, оскільки форзац кріпиться із книжковим блоком та обкладинкою за допомогою клею.

Картографічний папір – це папір, що використовується для друкування карт; має підвищену міцність до згинання та високу механічну міцність.

Шпалерний папір – папір, призначений для декорування стін різної фактури і забарвлення.

Газетний папір – папір, призначений для друкування газет. Оскільки при такому виробництві використовують високошвидкісні друкарські машини, то для друку по такому папері фарба використовується рідкіша.

Гофрований папір – фактурний папір для виконання декоративних, аплікативних робіт, оздоблення.

Калька – папір з високою прозорістю, призначений для копіювання.

Копіювальний або копірка – тонкий папір з пофарбованим шаром нанесеним на одну із сторін для копіювання документів при письмі ручкою, друкуванні штампів, малюванні олівцем.

Металізований папір – папір, на поверхню основи якого нанесено металізоване покриття; використовується здебільшого для етикеток, упаковок, візиток.

Самоклеючий папір - папір один бік якого покритий клейовим розчином, а інший захищений плівкою, що легко знімається. Буває як класично білим, так і різних відтінків. Використовується для друку: етикеток, наклейки, малоформатної реклама в транспорті і на вулицях тощо.

Побутовий – папір для використання в побуті(серветки, обгортки та ін.).

Папір для виготовлення грошових знаків – це спеціальний високоякісний папір, виготовлений із целюлози; стійкий до багаторазових згинань та механічних пошкоджень. Містить “водяний знак” приховане зображення яке видно при розгляданні на просвіт. Склад паперу кожна держава тримає в таємниці, адже це один із ступенів захисту.

Усього існує до 200 видів паперу, але на уроках трудового навчання здебільшого використовується креслярсько-рисувальний папір, ватман, кольоровий, копіювальний, гофрований, шпалерний, друкарський та ін.

Молодшим школярам рекомендується розпочати знайомство з властивостями паперу на основі проведення дослідів, аналізу колекції паперу і картону. Чинною програмою з трудового навчання передбачено формування вмінь учнів початкових класів виготовляти з паперу вироби-оригамі, аплікації різних видів, конструювати об’ємні та площинні картонажні вироби. Для цього необхідно ознайомити молодших школярів з прийомами обробки паперу і картону.

Загальновідомо, що поробки-оригамі виготовляються з суцільного аркуша паперу (окрім модульного оригамі) на основі прийомів його складання. У першому класі необхідно починати з оволодіння прийомами складання аркуша навпіл по горизонталі і вертикалі, тобто вдвоє з точним знаходженням середньої лінії, утворення квадрата на основі діагональних ліній згинів, утворення трикутника на основі згинів двох протилежних кутів до середньої лінії. При згинанні рекомендується використовувати в якості гладилки пластмасову або дерев’яну шліфовану паличку, коротку лінійку, олівець, які допомагають зробити лінію згину виразною і чіткою. Молодшим школярам слід повторити основні геометричні фігури, знати базові форми виробів, що дозволить їм усвідомити контури і характер об’єкта, який виготовляється.

Оволодівши основними прийомами складання паперу, учням рекомендується виконати найпростіші вироби-оригамі на основі 4-6 прийомів

згинання (конвертик, кишенька, паперова скляночка). Далі учні повинні вчитися конструювати в техніці оригамі об'ємні паперові предмети та іграшки (коробочка, човник, пенал, іграшкові півник, індик, голуб, жабка) з чисельною кількістю згинань на основі таких прийомів як складання підгинанням, складання квадрата трикутниками, складання квадрата квадратами, складання квадрата з попереднім формуванням ліній згину (чотирипелюсткова розетка) та ін. Програма з трудового навчання для третього класу пропонує виконання завдань з модульного оригамі, а саме складання композицій з модулів «трилисник». Вироби, сконструйовані у техніці оригамі, дозволяють ефективно розвивати в учнів творчу уяву, моторику рук, образне, просторове і конструктивне мислення, увагу, виховують охайність, працелюбність, естетичний смак.

Інший вид художньої праці з паперу і картону в початковій школі передбачає виготовлення аплікацій різних видів.

Аплікація – це художнє зображення або візерунок створені способом накладання та закріплення (приклеювання, пришивання) однорідних матеріалів на основі. (див. ілюстрації 3, 4, 12, 13). Аплікація – поширений вид художньої діяльності у початковій школі, який виконують з паперу, картону, тканини, природного матеріалу (соломки, засушених листя, стебел, квітів та ін.). Розрізняють такі види аплікацій:

- а) предметна – зображення окремого предмета (пташка, грибочок, квітка);
- б) сюжетно-тематична – зображення, яке відтворює сюжетний фрагмент літературного твору (ілюстрації до казок), життєвої чи вигаданої ситуації, явища;
- в) тематична – зображення, створене за даною темою (плакат, афіша, листівка до певного свята, ін.);
- г) силуетна – виконується двокольорове силуетне зображення за принципом тонального або кольорового контрасту;
- д) декоративна – аплікативне зображення, створене на основі стилізованих декоративних елементів, орнаментів;
- е) геометрична – аплікативне зображення, створене на основі стилізованих геометричних форм.
- є) обривна – композиція, виготовлена з обривних елементів паперу (а не вирізаних ножицями).

Важливим етапом в аплікації є її композиційне і кольорове рішення: визначення композиційного центру, пропорційності елементів (зображення не повинно бути занадто дрібним або занадто великим на заданому форматі; воно не повинно мати неоправданих пустот або бути перенавантаженим); кольорові тони рекомендується добирати на основі принципу контрасту або тональної спорідненості. З метою виконання різних видів аплікацій учням необхідно досконало оволодіти прийомами різання паперу такими як: різання по прямій, різання по колу, симетричне вирізування.

У початковій школі допускається різання паперу ножицями з тупими заокругленими кінцями. Цікавою для учнів є інформація про види ножиць як професійних інструментів (перукарських, кравецьких, манікюрних, садових,

медицини, канцелярських, кулінарних). Необхідним для них є оволодіння прийомами різання паперу. При різанні по прямій леза ножиць необхідно розкривати на повний їх «крок», а погляд концентрувати на кінці лінії. В такому випадку лінія розрізу буде виходити ідеально прямою і чіткою. Різання по колу (або по лінії складної форми) передбачає не повне розкриття лез ножиць і концентрації погляду на місці різі для отримання розрізу складної заокругленої форми. Симетричне вирізування передбачає попереднє складання заготовки навпіл (або за необхідності в декілька разів) кольоровою стороною всередину і нанесення розмітки елемента орнаменту зі зворотного боку. З метою оволодіння учнями прийомами різання паперу, вони виконують завдання по виготовленню простих витинанок (симетричне різання), сніжинок (різання у колі), паперових серветок, сіточок (різання в квадраті), гірлянд (різання в смужці) тощо.

Також в аплікації для відтворення м'яких фактур, нечітких форм використовується прийом виготовлення елементів без інструмента - ножиць, тільки пальцями, на основі відривання деталей по наміченому контуру (не методом різання). Таким чином створюється так звана обривна аплікація.

Послідовність виконання аплікації повинна бути такою: розробка сюжету та відображення його в ескізі; підбір відповідних матеріалів; виготовлення за ескізами окремих деталей-шаблонів; складання композиції – пошук і розташування елементів на аркуші; приклеювання їх до основи. На відміну від послідовності виконання рисунка в аплікації спочатку наносяться і закріплюються тло і дальні плани, потім – другий і тільки останніми наносять деталі переднього плану, які часто перекривають попередні.

Декоративна аплікація складається з симетричних або ідентичних елементів орнаменту. Вона застосовується в оздобленні виробів (шкатулок, декоративних коробок, ялинкових прикрас, іграшок, книжкових закладок, ін.).

Цікавим і доступним для молодших школярів є такий вид художньої діяльності як плетіння з паперових смужок і квілінг. На основі попередньо вивчених прийомів різання паперу учням доступно заготовити кольорі смужки однакової ширини і заготовити кольорові орнаментальні килимки, закладки для книг, декоративні кошики на основі прийомів плетіння з паперових смужок.

Відповідно до вимог чинної програми в третьому класі необхідно надати учням відомості про квілінг (див. ілюстрацію 6). Особливістю виготовлення композицій в техніці квілінгу є те, що після скручування смужкам надають різної конфігурації, заготовки приклеюють до картонної основи боком (на ребро), завдяки чому утворюється рельєфне паперове зображення. Пропонуються такі теми даного виду художньо-конструктивної діяльності учнів: «Калинонька», «Павич» (рельєфні зображення на картонній основі); «Об'ємна сніжинка», «Новорічна зірка», «Зимова квітка» (об'ємні прикраси). Такі завдання надзвичайно розвивають логічне, конструктивне мислення, моторику, зосередженість, увагу.

Робота паперу і картону передбачає також художнє конструювання площинних та об'ємних картонажних виробів.

Пластичні матеріали (глина, пластилін, пап'є-маше). Пластичними матеріалами для ліплення на уроках трудового навчання переважно слугують глина, пластилін. **Глина** – м'який природний матеріал, осадова порода, яка складається з дрібних частинок, які в суміші з водою утворюють суцільну пластичну масу придатну для ліплення. Готові форми висушуються, обпалюються, що надає їм міцності та призводить до їх збереження. Вироби з обпаленої глини називають керамікою. Від складових компонентів глини залежить її якість і забарвлення. Існують глини різного забарвлення: охриста, червона, коричнева, біла, кремова, сіра, зелена та ін. За технологічними показниками розрізняють глини пластичні та малопластичні, легкоплавкі та тугоплавкі, кольорові (гончарні) та білі (фарфорово-фаянсові). Для ліплення пропонується використовувати в міру жирні породи глини (зелену, сіру, ті, які мають незначний вміст піску), що забезпечує їх найбільшу пластичність. Використання глини як найкращого матеріалу для ліплення у процесі занять з молодшими школярами тому, що вона є екологічно чистим продуктом і вироби з неї легко піддаються розпису різними фарбами: олійними, гуашшю, аквареллю, акрилом.

Окрім глини в процесі ліплення використовують штучний пластичний матеріал – **пластилін**, до складу якого входять: глина, віск, жирний наповнювач, барвники та ін. Він м'який, довго не висихає, готовий до ліплення як однокольорових, так і багатокольорових виробів. Перед роботою пластилін обов'язково розминають, розігріваючи в долонях. В ліпленні учні можуть використовувати і солоне тісто (готується заздалегідь батьками), яке після висихання піддається розпису фарбами або залишається білим. Можливе використання в ліпленні і готового кольорового тіста, яке фарбується завдяки добавкам в суміш барвників (какао, різних овочевих соків).

Організація робочого місця при ліпленні вимагає наявності пластмасової дощечки, необхідних інструментів для ліплення (стеків різної форми, петлі з дроту), серветки для витирання рук.

У роботі з учнями початкових класів застосовують як об'ємне так і рельєфне ліплення. Програма з трудового навчання вимагає вивчення з учнями засобів виразності скульптури, ознайомлення з видами рельєфів. Основними виражальними засобам скульптури є об'єм, просторова форма, пластика. Розрізняють об'ємну (круглу) *скульптуру і рельєф*. Об'ємна скульптура (статуя, бюст, композиційна група) дає можливість розглянути її профілі з різних сторін. Естетична виразність скульптури досягається за допомогою створення трьохвимірного об'ємного пластичного образу. Існують такі види круглої скульптури як монументальна і монументально-декоративна (розрахована на конкретне архітектурно-просторове або природне оточення і розміщується на проспектах, площах, в парках); станкова (має більш камерний характер, частіше розміщується в музеях, виставкових залах); скульптура малих форм (побутова пластика на різну тематику, що призначена переважно для житлового інтер'єру).

Виражальні засоби рельєфних зображень обумовлені взаємодією світлотіньових планів та площин, які співвідносяться між собою на відносно

малій просторовій глибині (горельєф, барельєф, контррельєф). *Барельєфом* (фр. bas-relief — низький рел'єф) називається різновид скульптурного випуклого рел'єфу, в якому зображення виступає над основною площиною не більше, ніж на половину об'єму. Якщо більше — рел'єф називають *горельєфом* (високий рел'єф). Візуально в горельєфі фігури можуть сприйматися круглою скульптурою, що торкається задньої площини. *Контррельєф* (от лат. contra - проти рел'єфу) — заглиблений рел'єф, що являє собою ніби негатив барельєфа. В контррельєфі зображення не виступає над тлом, а заходить в глибину.

Методика ліплення виробів з пластичних матеріалів. Під час ліплення учні засвоюють такі прості технічні прийоми: скачування пластичного матеріалу круговими рухами (куля, яблучко, м'ячик); розкачування матеріалу для ліплення прямими рухами (циліндр, стовпчик, олівець); конусне розкачування (морква, морозиво); витягування виробу із основи заготовки (груша, перець); сплющування (блюдечко, печиво); заглиблення в пластичному матеріалі (помідор, миска, чашечка); з'єднання в кільце (бублик); прищипування; з'єднання частин виробу примазуванням або вставленням однієї деталі в іншу; з'єднання за допомогою каркасу з дроту, деревини.

Ліплення об'ємних виробів молодші школярі здійснюють такими способами:

а) конструктивним – виріб ліпиться з окремих частин, які послідовно з'єднують між собою (вважається більш простим);

б) скульптурний або пластичний – виріб ліпиться з суцільного шматка пластичного матеріалу (вважається більш складним);

в) комбінований – виріб ліпиться із використанням конструктивного і пластичного способів.

У 1-му класі програма з трудове навчання передбачає ознайомлення учнів з діапазоном пластичних матеріалів, їх властивостями та засвоєння ними прийомів ліплення виробів простих геометричних форм (овочів, фруктів, лялькового посуду ін.). В наступних класах завдання поступово ускладнюються. Молодшим школярам пропонується ліплення тварин, фантастичних істот, людей, що надзвичайно розвиває почуття пропорційності, окомір, творче мислення і уяву, художньо-конструктивні вміння особистості. Цікавим аспектом творчих завдань є ознайомлення й ліплення учнів за мотивами українських народних іграшок (Львівщина, Івано-Франківщина, Полтавщина). Такі завдання розвивають вміння узагальнювати, стилізувати форми, знаходити і відтворювати індивідуальні образи у власних творах.

Різновидом ліплення в другому класі є виконання рел'єфних зображень (випуклих, із заглибленням). Пропонуємо програмове завдання «Робота з пластиліну. Пори року» виконати в творчій техніці «пластиліновий живопис», яка не тільки передбачає рел'єфне ліплення, а й змішування і розтяжки з кольорового пластиліну. Прикладом завдання для третього класу є ліплення барельєфа «Морські мешканці». В кінці уроків з ліплення рекомендується влаштування виставок на основі створених індивідуальних, парних і групових дитячих композицій з пластиліну, глини, пап'є-маше (див. ілюстрації 9, 10).

Особливо цікавою для виготовлення об'ємних виробів на уроках трудового навчання є художня техніка пап'є-маше. *Пап'є-маше* (в перекладі з французької *papier mâché* означає «м'ятий, рваний папір») – це мистецтво виготовлення виробів об'ємної і рельєфної форми з пошарово склеєних фрагментів паперу. Аналогічно називають композитний матеріал, який складається зі склеєних між собою шарів рваного паперу. Іноді (частіше для виготовлення дрібних деталей) використовують масу пап'є-маше, яку утворюють із паперової проклеєної суміші, що легко піддається ліпленню.

За допомогою техніки пап'є-маше можна зробити чисельні копії посуду, предметів побуту, муляжі, маски. Дана техніка є поширеною у театральній декоративній мистецтві, тому часто використовується театральними художниками-бутафорами при виготовленні елементів декорацій, предметів сценографії: різної будафорії, театральних масок, театральних ляльок різних видів, муляжів, театральних аксесуарів тощо (див. ілюстрації 20, 21, 25).

Окрім того, пап'є-маше застосовують при виготовленні архітектурних макетів, навчальних посібників, сувенірів. Пап'є-маше використовується і в декоративно-прикладному мистецтві. У цій техніці виготовляють декоративні шкатулки, побутові ємкості для спецій, іграшки, які потім художньо розписують фарбами, покривають лаком.

Посилаючись на власний професійний досвід як театральний художник і педагог, пропонуємо детальний розгляд *технології створення виробів з пап'є-маше*. Вона є нескладною, але вимагає значної витрати часу, терпіння і охайності. Ці витрати виправдовують себе, оскільки вироби з пап'є-маше є більш технічно й естетично досконаліми, легкими, міцними, зручними для користування та управління під час самодіяльної дитячої гри (якщо театралізовані ляльки), практичними в зберіганні, довговічними та економними (основним матеріалом слугує папір, бувший у вжитку). Окрім того, вчителю початкових класів володіння технікою пап'є-маше надзвичайно допоможе у створенні оригінальної наочності до різних предметів (наприклад, муляжів овочів, фруктів, грибів та ін. в якості предметів натюрмортів до уроків образотворчого мистецтва, природознавства, як рахувальний матеріал до математики, для позаурочних театралізованих заходів, для виготовлення елементів декору для оформлення класу тощо).

У художній практиці існують два способи виготовлення виробів з пап'є-маше: по моделі та по формі. Ми рекомендуємо більш простий і швидкий спосіб – виготовлення пап'є-маше по моделі, який полягає в тому, що спочатку ліпиться модель майбутнього виробу чи його деталі (наприклад, голівка театральної ляльки) з довільного пластичного матеріалу (пластиліну, глини, герметика та ін.), а потім по ній пошарово ліпиться заготовка з пап'є-маше. Перший шар пап'є-маше виконують зволеним папером (без клею), який одразу закріплюється другим шаром, але вже з проклеєного паперу. Це дає змогу скріпити нижній паперовий шар і захистити від приклеювання форми до моделі.

Альтернативною є технологія ліплення першого шару пап'є-маше проклеєним папером тільки з одного боку (зовнішнього), але перед цим модель

покривається жирною основою (довільним густим кремом, вазеліном тощо) з метою подальшого полегшення зняття заготовки з моделі. Необхідно застосовувати папір різного забарвлення, щоб слідкувати за чергуванням етапів ліплення і рівномірністю нанесення шарів з пап'є-маше), наприклад, газетного і білого. Важливим професійним нюансом технології є використання м'ятого паперу і тонкого, що забезпечує важливу технологічну якість – чітке відтворення форми силуету необхідної моделі (особливо при ліпленні дрібних деталей обличчя ляльки, ін.). На це вказує і сама назва техніки «пап'є-маше», що в перекладі з французького (*papier mâché*) означає м'ятий папір. Наступні 5-9 шарів ліпляться тільки з проклеєного паперу.

За професійною художньо-театральною технологією для виготовлення якісних виробів з пап'є-маше необхідно дотримуватись чіткої послідовності та рекомендацій. Спочатку готують аркуші різного тонкого паперу приблизно розміром формату А4. Папір має бути двох видів (різним за забарвленням або за фактурою) з метою слідкування за рівномірністю покриття паперових шарів у процесі ліплення пап'є-маше. Залишаючи аркуші паперу поки що суцільними, їх мнуть і вручну розпрямляють. Тільки по м'ятому паперу наноситься клей широким плоским пензлем (флейцем). Неприпустимою помилкою є послідовність коли спочатку рвуть папір на шматки, а потім змащують кожний фрагмент клеєм. Така помилкова послідовність відвертає дітей від прихильності до процесу виготовлення пап'є-маше, адже довго, рутинно і надзвичайно незручно наносити клей на кожний окремих клаптик відірваного паперу та ще і з обох боків. Це гальмує процес ліплення пап'є-маше, а дрібні фрагменти паперу не встигають просочитися клеєм, відповідно вони не у змозі чітко відтворити усі тонкощі рельєфу на моделі.

Наступний етап є майже аналогічним, але аркуш кладеться на попередній проклеєний. Етапи повторюються стільки, скільки приблизно необхідно для виготовлення заготовки. Таким чином, економиться час, оскільки клей наноситься тільки з одного боку, тому що при накладанні проклеєних аркушів один на другий паралельно проклеюється їх зворотній бік, а нижні шари паперу встигають увібрати клей і таким чином, розмокнувши, пом'якшитись. Матеріал стає м'яким, податливим, полегшує відтворення форми, і тільки після цього можна поступово, один за другим відривати (не відрізати) маленькі фрагменти паперу, закріплюючи й чітко пригладжуючи їх на поверхні моделі. Наголошуємо, що використовується тільки рваний папір, оскільки він не має чітких конкретних країв (як при різанні), а м'які обривні краї склеєних паперових фрагментів дають можливість утворити гладку і рівну поверхню пап'є-маше, що спрощує наступні етапи обробки. Кількість нанесення паперових шарів залежить від товщини паперу, що використовується і розміру заготовки, яка планується (в середньому достатнім є 6 - 9).

Хочемо вказати на ще один важливий нюанс, про який не йдеться в навчально-методичній літературі, але з практичного досвіду і спостереження вважаємо його важливим: у процесі роботи з пап'є-маше необхідно слідкувати за нанесенням кожного фрагмента паперу і розташовувати його поруч, але з

незначним накладанням на краї попереднього, а не хаотично. Така послідовність дає змогу зробити виріб міцним, а форму заготовки рівномірною.

Розглянемо характеристику такого матеріалу як клей, що при цьому необхідно використовувати. Колись застосовували варений клейстер, або з додаванням столярного клею. Наші сучасні експериментальні пошуки у творчій і педагогічній діяльності щодо спрощення технології і застосування мінімальної кількості необхідних матеріалів дали можливість переконатися в тому, що достатньо зручно використовувати клей полівінілацетатний (ПВА) який за стандартами санітарно-гігієнічних норм дозволяється використовувати у дитячих навчальних закладах. Багаторічні власні дослідження з використання ПВА у процесі виготовлення пап'є-маше довели, що його необхідно використовувати розбавленим, оскільки папір, проклеєний суцільним ПВА, дає занадто цупку поверхню форми, яку учневі складно підготувати (відшліфувати) для наступних етапів. Пропонуємо застосовувати розбавлений водою клей ПВА (оскільки він має водну основу) у пропорції 1:3;. Використання розбавленого клею ПВА дає можливість і склеїти паперові шари, і водночас підготувати форму для подальшої легкої обробки у процесі шліфування і ґрунтування.

Перед наступними процесами необхідно готувати об'ємну висушену форму з пап'є-маше розрізати по профілю, обережно витягнути модель і частини необхідно одразу склеїти і дати змогу висохнути. Якщо їх залишити не з'єднаними хоч на деякий час, вони можуть деформуватись, що призведе до неспівпадіння двох частин майбутньої суцільної заготовки. Суха заготовка з пап'є-маше, виліплена по рельєфній моделі, яка попередньо кріпиться на дощечці (маска, макет рельєфної місцевості з пагорбами, ін.), знімається з основи-площини, краї обрізуються і вирівнюються.

Шліфування необхідно здійснювати спочатку більш зернистим, а потім дрібнозернистим наждачним папером, закріпленим на невеликому бруску (дерев'яному, пластиковому) або поролоновій губці відповідно до розміру долоні. Далі виріб ґрунтується, декорується, розписується, доповнюється характерними елементами. На ляльці можна використати елементи умовно-театральних пастижерських робіт, таких як виготовлення і наклеювання вій, брів, волосся, вусів зі штучного хутра й ниток, відповідні до характеру персонажа елементи гриму фарбами. У даному випадку для розпису краще використовувати стійкі олійні або акрилові фарби, або ж гуаш з додаванням ПВА (для її закріплення). У роботі з молодшими школярами рекомендуємо застосовувати тільки водні фарби, оскільки олійні розчинники, почасти, є токсичними і довго висихають (див. ілюстрації 4, 20, 21, 25).

Отже, техніка пап'є-маше це один з найбільш кропітких видів рукоділля. Учням початкових класів рекомендується виготовити таким способом декоративні тарілочки, чашки, театральні та карнавальні маски, напівмаски, сувеніри, голівки простих ляльок до самодіяльних лялькових театралізацій. Вироби з пап'є-маше можна застосувати в сюжетно-рольових іграх, драматизація; використовувати як елементи дизайн-оформлення приміщення класу що, безумовно, викличе в учасників навчально-виховного процесу нові

яскраві враження, переживання естетичних почуттів, піднесений емоційно-позитивний настрій, творчу атмосферу (див. ілюстрації 21, 25).

Виготовлення ляльок різних видів передбачає здійснення крою та пошиття костюмів для них. Тому потрібно познайомитися з властивостями, застосуванням і технологією виготовлення тканин і волокнистих матеріалів.

Тканини і волокнисті матеріали. Загально відомо, що тканини виготовляються з переплетених певним чином ниток. Такий процес називають ткацтвом. Мистецтво ткацтва – один з найдревніших видів матеріальної і духовної культури людини. Науково відоме існування ткацького виробництва на східнослов'янських землях ще в період ранніх неолітичних культур. Перше виробництво тканин було примітивним (на ручних прядках і найпростіших ткацьких верстатах). В Україні такі нові форми текстильного виробництва як мануфактури виникли тільки в XVII ст.

Ткацтво включає сукупність виробничих етапів, завдяки яким здійснюється виробництво тканин. До виробничих процесів, що становить текстильну промисловість, відносять: підготовка сировини, виготовлення пряжі, ткання, оздоблення готової ткацької продукції.

Для виготовлення ниток, тканин, пряжі, трикотажу використовуються волокнисті матеріали, які розподіляються на натуральні та хімічні. До натуральних відносять волокна, що мають природне (рослинне і тваринне) походження; до хімічних – волокна синтетичні і штучні. Прикладами натуральних тканин є льон, бавовна, вовна, натуральний шовк, а до хімічних – капрон, лавсан, віскоза. На прядильних фабриках виробляють нитки і пряжу різного виду, з яких на сучасних ткацьких верстатах виготовляють тканину.

Нитки розрізняють за призначенням (вишивальні, швейні, в'язальні); за сировиною (лляні, вовняні, бавовняні, шовкові натуральні, синтетичні, штучні);

За способом виготовлення (просте і складне переплетіння); за методом оздоблення (білі, фарбовані, суворі). Відповідно до товщини швейні нитки мають певний номер (від 10 до 80); чим тонша нитка, тим більший її номер.

Класифікація тканин. Тканини розрізняють: за якістю і вмістом волокон (натуральні, хімічні, змішані); за способом виготовлення відповідно до її структури (просте, складне переплетіння) за призначенням (побутові, технічні); за забарвленням (багатобарвні, одноколірні).

У роботі з учнями початкової школи в основному використовують натуральні тканини простого переплетіння, а саме: полотняного, саржевого, сатинового, атласного, які мають свої особливості. Полотняне переплетіння характеризується тим, що нитки основи і підткання перекривають одна одну по черзі (зворотний бік у шаховому порядку). Тому обидві сторони такої тканини мають ідентичний вигляд. Саржеве переплетіння характеризується тим, що виникає від перекриття ниток підткання двома нитками основи. Для сатинового характерно те, що кожна нитка підткання перекриває чотири нитки основи. Особливістю атласних тканин є те, що вони мають блискучу поверхню, яка утворюється завдяки протилежному принципу сатинового переплетіння – лицьовий бік утворюють нитки основи.

Методика навчання молодших школярів крою і виконання ручного шиття передбачає ознайомлення їх з певними інструментами і швейним приладдям такими як кравецькі ножиці, ручні голки, кравецькі шпильки, наперсток, олівець, сантиметрова стрічна. Оскільки більшість швейних інструментів є небезпечними, тому необхідно учнів ознайомити з безпечними правилами користування ними.

З метою ознайомлення учнів з властивостями різних тканин і особливостями їх з'єднання з картоном, пропонується виконання завдання по виготовленню колекції тканин (у вигляді фантастичного дерева, квітки з різнокольоровими пелюстками, ін.), аплікації з тканин різної фактури; аплікації з ниткових залишків (нарізаних в'язальних ниток для відтворення м'яких «пухнастих» фактур при зображенні тварин) на тему «Кошеня з клубком» та ін.

У процесі практичної роботи з тканиною і волокнистими матеріалами учні знайомляться з поняттями: «стібок» (відстань між двома почерговими проколами на тканині з протягнутою ниткою між ними), «шов» (певна послідовна комбінація стібків); правилами простого крою тканин (дотримання послідовності розкроювання, особливостями з'єднання деталей нескладного виробу і методом його декорування); прийомами виконання простих ручних швів (з'єднувальними, декоративними). Перші спроби виконання ручних швів рекомендується здійснювати на картках з тонкого картону або цупкого паперу, на папері в клітинку (для рівномірності їх нанесення). Обов'язковими у початковій школі є навчання прийомів таких швів як «вперед голку», «вперед голку з перевиванням», «назад голку», «через край». Також ознайомлення з виконанням таких декоративних швів як «стебловий», «хрестик», «гладь» та ін.; з декорування прямих зрізів тканин (утворення бахроми на серветці або рушничку); оброблення країв тканини з відкритим та закритим зрізом.

Варіантами завдань для учнів третіх і четвертих класів з обробки виробів заокругленої форми можуть бути такі: конструювання простої м'якої іграшки з тканини; крій та шиття нескладного одягу для ляльки (у тому числі театральної); виготовлення елементів одягу для ляльки за мотивами українського національного вбрання; пошиття сумочки з тканини і хутра.

На прикладах із зображенням традиційних костюмів українського стилю (на слайдах, ілюстраціях, відео, репродукціях) рекомендується ознайомити учнів з історією розвитку та регіональними особливостями національного костюма різних регіонів України.

Окрім оволодіння прийомами ручних швів, молодші школярі повинні навчитися виконувати плетіння з шнурів і тасьми (закладки для книг), виготовляти іграшки з в'язальних ниток, помпонів (пінгвін, курча).

Можна запропонувати учням цікаве варіативне завдання у техніці ниткової графіки. Творча робота дітей з тканинами і волокнистими матеріалами розвиває конструктивно-художні вміння, логічне мислення, художній смак.

Природні матеріали. Одним із цікавих видів робіт з художнього конструювання як для молодших школярів, так і студентів є виготовлення композицій з плоского і об'ємного природного матеріалу. До них відносяться засушені листя, квіти, пелюстки, стебла, гілочки, соломку, шишки, плоди,

мушлі, яечну і горіхову шкаралупу, жолуді, каштани, крупи, насіння, зерна кави, камінці, мох, макаронні вироби як матеріали природного походження (див. ілюстрації 6, 7).

При роботі з даної теми акцентуємо увагу вчителя на обов'язковому попередньому аналізі зібраного природного матеріалу: обговоренні характеристики його натуральних форм, забарвлення тонів та відтінків заготовленого листя, квітів, плодів, шишок та ін. Зусилля педагога повинні бути сконцентровані на розкритті якомога ширшого кола діапазону творчої уяви, образного мислення учнів; необхідно тактовно підвести дітей до пробудження їх фантазії у створенні уявних силуетів героїв до аплікацій і об'ємних персонажів. Важливо обережно допомогти своїм підопічним побачити в природних заготовках власні образи майбутніх композицій. Наприклад, методом бесіди виявити що чи кого нагадує форма листя каштану (хвіст павича), кругле листя липи у поєднанні з двома вербовими (голівку зайчика з вушками), горизонтально розташована шишка (їжачка), половинка шкаралупи горішка (шлем) і т. д. Діти з великим задоволенням включаються в таке обговорення, що спонукає натхнення до майбутньої творчої праці. Таким чином учні розвивають вміння творчого мислення, спостережливості та індивідуальні художні здібності у процесі комбінування різних природних форм. Завдання можуть бути присвячені конструюванню як плоских зображень, так і об'ємних фігурок птахів, тварин, казкових героїв тощо.

Молодшим школярам можна запропонувати такі способи виготовлення аплікацій:

- а) з готових природних форм;
- б) з оброблених природних форм (вирізаних за шаблонами; шаблон, при цьому, притримується однією рукою, а форма вирізується - іншою);
- в) комбінованим методом (коли використовуються обидва способи).

Програмові теми розділу з трудового навчання у 3 класі пропонують комбінування природних і пластичних матеріалів («Лісова скульптура», «Горіхові фантазії»). Отже, засобами з'єднання об'ємних природних деталей можуть бути пластилін, а також дрот, палички з деревини. Навчальною програмою передбачено виготовлення мозаїки з природних та штучних матеріалів.

Успіхом увінчалися авторські творчі пошуки з розробки завдань щодо художнього конструювання з *макаронних виробів*, які мають природне походження. Їх різноманітна форма дозволяє широко проявляти фантазію учнів початкових класів у створенні оригінальних рельєфних композицій, панно, конструюванні новорічних іграшок (див. ілюстрації 7). Елементи макаронних виробів легко клеяться безпечним клеєм ПВА на цупкій основі, гармонійно комбінуються з крупами, насінням різної форми. Для надання відповідної фактури їх можна пофарбувати гуашшю, акрилом, покрити лаком.

2. Самообслуговування. Питання формування навичок учнів самообслуговування є актуальними у початковій школі, що підтверджується чинною навчальною програмою для загальноосвітніх навчальних закладів (1-4 класи). У контексті Державного стандарту початкової школи

самообслуговування визначено як одну із змістових ліній. Самообслуговування розглядається як важливий засіб трудового, морального та санітарно-гігієнічного виховання особистості молодшого школяра, умова його підготовки до самостійної життєдіяльності. Навчально-виховне значення самообслуговування полягає у спрямованості на задоволення повсякденних особистих потреб учня.

У процесі самообслуговування учень привчається до порядку й організованої поведінки, оволодіває всіма компонентами трудової діяльності, стає самостійним, починає усвідомлювати, що праця є першою умовою виховання вільної і незалежної особистості.

Найпростіші навички індивідуального самообслуговування діти здобувають ще в дошкільному навчальному закладі, а в початковій школі вони їх удосконалюють і набувають нових. Програмою з трудового навчання для першого класу передбачено відпрацювання учнями прийомів зав'язування шнурків на взутті, використовуючи наочність (на умовних макетах, схемах), одязі; ознайомлення їх з основними елементами і способами сервірування столу.

Учні знайомляться з назвами столових приборів: тарілка закусочна, тарілка пиріжкова, ложка, виделка, столовий ніж, склянка, ємкість для спецій, серветка. Особливостями їх розташування на столі є те, що закусочна тарілка розташовується на столі строго напроти стільця, відступивши приблизно 2 см. від краю; пиріжкова тарілка – ліворуч від закусочної, на відстані близько 10-15 см. від краю стола; виделка кладеться ліворуч, зубцями вгору, на відстані 2 см. від краю стола; ніж розташовується з протилежного боку – праворуч, лезом до закусочної тарілки на відстані 2 см. від краю стола. Педагог повинен розповісти молодшим школярам про властивості і призначення різних серветок, варіанти їх розташування на столі, особливості естетичного оформлення столу за допомогою вази з квітами. Такі завдання спрямовані на вироблення елементарних навичок і культури самообслуговування, виховання охайно, самостійності.

Бесіда уроку з даної теми може включати відомості про історію виникнення і призначення предметів, за якими людина здійснює трапезу (стола, стільців, серветки), основні правила поведінки за столом (не сидіти боком до столу; не тримати ложку в кулаці; не гратися столовими приборами; виходячи з-за столу, не відсовувати стільця, а обережно відставляти його); прийоми користування столовими серветками. Рекомендується навести приклади, розповісти короткі оповідання, хвилинки-веселинки, влаштовувати сюжетно-рольових ігри, відгадування загадок, присвячених формуванню навичок самообслуговування.

У третьому класі в галузі самообслуговування учні знайомляться з прийомами і способами ремонту і декорування одягу, взуття (наприклад, пришивання гудзиків, декорування простою вишивкою, аплікацією). Цікавою темою для них є «Культура харчування. Правила поведінки за столом». Метою такого уроку є формування навичок культурної поведінки молодших школярів за столом, опанування прийомів правильного користування столовими приборами

(ножем, ложкою, виделкою), серветкою; оволодіння способами сервірування столу на основі правильного розташування столових приборів; збагачення словникового запасу учнів; виховання культури самообслуговування, дотримання правил етикету, хороших манер за столом, демонстрування вдячності тим людям, хто займається приготуванням страв, ввічливості, охайності.

Уроки з формування навичок самообслуговування можна провести безпосередньо в їдальні школи. Там продемонструвати як правильно сидіти за столом, тримати столові прибори, користуватися серветкою. Уроки можуть бути присвячені вивченню простих прийомів складання столових серветок з паперу, тканини. Важливо удосконалювати навички самообслуговування учнів шляхом інтеграції діяльності початкової школи і сім'ї.

Література до лекції

1. Жлудько В. М. Ігродизайн : метод. посіб. для майбут. учителів почат.кл. / В. М. Жлудько. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск.

2. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських. – Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.

3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник / В. П. Котляр. – К. : Кондор, 2009. – 200 с.

4. Олійник О. Особливості формування навичок самообслуговування умолодших школярів на уроках трудового навчання / О. Олійник // Педагогічна думка. 2014. № 4 (80), - С. 151-154.

5. Тормишева Г. В. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): інструкційні картки / Г. В. Тормишева. – Х.: Вид-во «Ранок», 2009. – ст. 32 -33.

6. http://www.pochatkivec.ru/2013/08/1_21.html

ТЕСТИ ДО ЛЕКЦІЙ

1. Методика трудового навчання – це:

- а) вид українського декоративно-прикладного мистецтва;
- б) класифікація тканин і волокнистих матеріалів;
- в) галузь педагогічної науки.

2. Ігровий дизайн – це:

- а) мистецтво аранжування композицій (букетів, вазонів) з квітів і рослин;
- б) пластичний спосіб ліплення;
- в) метод художньо-ігрового проектування і конструювання.

3. Декоративно-прикладне мистецтво – це:

- а) вид образотворчого мистецтва;
- б) композиційний закон образотворчого мистецтва;
- в) галузь технічної науки.

4. Стилізація – це:

- а) класифікація методів трудового навчання;

б) створення узагальненого зображення, коли за допомогою даного прийому предмети або фігури знаходять спрощені форми;

в) візерунок, композиція якого будується на ритмічному чергуванні і поєднанні елементів різних мотивів.

5. Ландшафтний дизайн – це:

а) художнє проектування і влаштування естетичних територій (парків, газонів, клумб) за допомогою природних засобів;

б) вихідний фрагмент орнаменту, що повторюється;

в) театральнo-декораційне мистецтво.

6. Пан'є-маше – це:

а) один з видів аплікації;

б) художня техніка, яка найбільше поширена у театральнo-декораційному мистецтві;

в) композиція, яка створена з різноманітних за фактурою і призначенням матеріалів, які гармонійно поєднуються між собою.

Ключі до тестів

1)– в; 2) – в; 3) – а; 4) – б; 5) – а; 6) – б.

ПРАКТИЧНИЙ КУРС

Модуль 2. ПРАКТИКУМ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Практичне заняття № 1.

Тема: Технологія виготовлення виробів з паперу і картону. Оригамі.

Мета: *Ознайомити студентів з виготовленням виробів-оригамі на основі згинання і складання паперу в декілька прийомів, особливостями методики навчання молодших школярів техніці оригамі.*

План

1. Властивості паперу, картону (досліди).
2. Елементи графічної грамоти, розмітка, прийоми складання паперу.
3. Конструювання виробів-оригамі методом складання паперу (виготовлення зразків іграшок-оригамі в 5, 8, 12 і більше прийомів складання).
4. Особливості методики навчання учнів початкових класів техніці оригамі.

Методичні рекомендації

Аналізуючи властивості паперу і картону, провести досліди з ними. На кожному етапі роботи чітко відпрацьовувати всі згини паперу, застосовуючи лінійку, олівець чи інший інструмент в якості гладилки. Готові іграшки-оригамі використовувати в іграх.

Література

1. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально освіт. навч. закл./ І.М. Веремійчик, В.П. Тименко.– К: Генеза ОСО, 2012.–160с.

2. Глінка І. В. Матеріали до уроків трудового навчання. 1-4 класи /І. В. Глінка, Н. О. Довгопола. – Х. : Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – 224 с.

3. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських. – Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.

4. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями : монографія / за ред. В. П. Тименко – К. : Інформ. системи, 2010. – 249 с.

5. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк./ В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

6. <http://drukarstvo.com/vydy-paperu/>

Практичне заняття №2.

Тема: Різання паперу. Витинанки. Види аплікацій.

Мета: *Ознайомити студентів з методикою різання паперу, композиційними правилами побудови симетричних орнаментів у витинанках, технологією виготовлення витинанок у квадраті, в колі, у смужці. Ознайомити з видами аплікацій та технологією їх виконання; методикою навчання молодших школярів їх виготовлення.*

План

1. Техніка безпеки і прийоми різання. Силуетне, симетричне вирізування.
2. Орнаментальні композиції витинанок; технологія їх виготовлення на основі симетричного сюжетно-декоративного вирізування в смужці (гірлянди), у квадраті (серветки), в колі (сніжинки) тощо.
3. Шаблон, трафарет.
4. Види аплікацій та методика навчання молодших школярів виконання аплікацій різних видів.

Методичні рекомендації

Виготовляючи окремі елементи деталей аплікації, економно розташовувати їх на зворотному боці кольорового паперу (скраю, а не посередині аркуша). При силуетному вирізуванні використовувати графічну розмітку для контурів зображення, шаблон; при симетричному – слідкувати за точністю і чіткістю згинів. Дотримуватися техніки безпеки різання.

Література

1. Глінка І. В. Матеріали до уроків трудового навчання. 1-4 класи /І. В. Глінка, Н. О. Довгопола. – Х. : Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – 224 с.

2. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських.- Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.

3. Міщенко І.Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи з дітьми дошкільного віку/ І.Т.Міщенко. – К.: Радянська школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.

4. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк./ В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

5. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний. – Тернопіль: Астон, 2005. – 252 с.

Практичне заняття №3.

Тема: Плетіння зі смужок паперу. Квілінг (паперопластика).

Мета: *Ознайомити студентів з технологією плетіння зі смужок паперу, технікою квілінг, комбінованими видами паперопластики; особливістю методики навчання молодших школярів даним технікам.*

План

1. Оволодіння прийомами плетіння зі смужок паперу, «кутиком».
2. Виготовлення зразків книжкових закладок в техніці плетіння зі смужок паперу (для 1-го класу), «кутиком» (для 2-го класу).
3. Методика навчання учнів початкових класів паперовій техніці квілінг.

Методичні рекомендації

Розмітку для книжкових закладок виконувати на зворотному боці кольорового паперу точно і чітко. Використовувати контрастний кольоровий папір. Для комбінованих видів паперопластики доцільне використання як кольорового, так і білого цупкого паперу.

Література

1. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загальноосвіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В.П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. – 160 с.

2. Глінка І. В. Матеріали до уроків трудового навчання. 1-4 класи / І. В. Глінка, Н. О. Довгопола. – Х. : Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – 224 с.

3. Мамус Г. М. Клаптикова мозаїка / Г. М. Мамус. – Тернопіль – Харків : Видавництво «Ранок», 2010. – 112 с.

4. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк. / В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

5. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний. – Тернопіль: Астон, 2005. – 252 с.

Практичне заняття №4.

**Тема: Технологія виготовлення виробів з пластичних матеріалів.
Об'ємне ліплення з елементами конструювання.**

Мета: *Оволодіти студентам методикою навчання молодших школярів об'ємному ліпленню з різних пластичних матеріалів (пластиліну, глини, солоного тіста); застосування у ліпленні елементів конструювання.*

План

1. Особливості та методика ліплення з різних пластичних матеріалів (глини, пластиліну, солоного тіста).
2. Прийоми ліплення.
3. Способи ліплення (конструктивний, пластичний, комбінований).
4. Об'ємне ліплення з елементами конструювання.

Методичні рекомендації

Звернути увагу на пропорції та співвідношення розмірів частин виробу при конструктивному способі ліплення. Враховувати в предметно-декоративному ліпленні властивості різних пластичних матеріалів; комбінувати їх з додатковими конструктивними елементами. Складати парні та групові композиції з виліплених виробів.

Література

1. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально освіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В.П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160с.
2. Красноголовець О. Основи скульптури : навч. посіб. / О. Красноголовець. - К. : Знання, 2008. - 171 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник/ В.П. Котляр. – К.: Кондор, 2009. –200 с.
4. Міщенко І.Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи з дітьми дошкільного віку/І. Т.Міщенко – К.: Радянська школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.
5. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк./ В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

Практичне заняття №5.

Тема: Рельєфне ліплення.

Мета: *Ознайомити студентів з видами та способами рельєфного ліплення; методикою навчання рельєфному ліпленню учнів початкових класів.*

План

1. Види рельєфного ліплення.
2. Способи рельєфного ліплення та методика навчання молодших школярів рельєфному ліпленню з різних пластичних матеріалів.
3. Виконання рельєфних зображень.

Методичні рекомендації

Особливу увагу приділити спів розмірності виступаючих об'ємів (1-го, 2-го, 3-го плану) рельєфного зображення. Декоративні рельєфні композиції з

солоного тіста після їх висихання можна розписати кольоровими фарбами (акрилом, гуашшю з додаванням клею ПВА), покрити лаком як суцільно, так і фрагментарно (за необхідністю).

Література

1. Веремійчик І. М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально-освіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В. П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160 с.
2. Красноголовець О. Основи скульптури : навч. посіб. / О. Красноголовець. - К. : Знання, 2008. - 171 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник / В. П. Котляр . – К. : Кондор, 2009. – 200 с.
4. Міщенко І.Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи з дітьми дошкільного віку /І. Т.Міщенко. – К.: Рад. школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.
5. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк. / В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

Практичне заняття № 6.

Тема: Технологія виготовлення виробів з пап'є-маше.

Мета: *Ознайомити студентів з технологічними особливостями роботи з пап'є-маше; методикою навчання учнів початкових класів виготовленню простих виробів в техніці пап'є-маше.*

План

1. Методика роботи в техніці пап'є-маше як засіб розвитку дизайнерської творчості молодших школярів. Характеристика і застосування виробів з пап'є-маше.
2. Способи і етапи виготовлення виробів з пап'є-маше.
3. Ліплення моделей для пап'є-маше.
4. Прийоми ліплення пап'є-маше.
5. Особливості з'єднання частин виробу. Декорування.

Методичні рекомендації

При ліпленні пап'є-маше застосовувати тонкий папір різного виду (в тому числі газетний або уживаний). При виготовленні муляжів в якості моделей використовувати натуральні овочі, фрукти.

Література

1. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Л. : Світ, 1993. – 272 с.
2. Демидчик В. Г. Казкові сюжети для занять з трудового навчання В. Г. Демидчик . –К., 1995 – 72 с.
3. Красноголовець О. Основи скульптури : навч. посіб. / О. Красноголовець.- К. : Знання, 2008. - 171 с.
4. Міщенко І.Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи з дітьми дошкільного віку /І. Т.Міщенко – К.: Радянська школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.
5. Трудове навчання : Сценарії свят, конкурси, ігри / за ред. Н. І. Боринець. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

6. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний – Тернопіль: Астон, 2005. – 252 с.

Практичне заняття №7.

Тема: Художнє конструювання з природних матеріалів. Аплікації з плоского природного матеріалу. Мозаїка.

Мета: *Оволодіти студентам методикою виготовлення виробів з природного матеріалу: аплікацією з засушених листя, квітів, стебел; мозаїкою з насіння, круп, зерен та матеріалів природного походження (макаронних виробів, ін.).*

План

1. Аплікації з плоского природного матеріалу (готових природних і вирізаних форм). Особливості методики навчання молодших школярів роботі з природних матеріалів.

2. Технологія виготовлення мозаїки з насіння, круп, зерен, макаронних виробів.

Методичні рекомендації

Виконувати предметні, сюжетні, декоративні аплікації з плоского природного матеріалу підготовленого попередньо (засушеного).

Література

1. Веремійчик І. М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально-освіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В. П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160 с.

2. Жлудько В. М. Впровадження експериментальних творчих завдань і художніх технік з розвитку ігродизайну в підготовці майбутніх вчителів початкової школи / В. М. Жлудько // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими учнями : матеріали круглого столу, 22 листоп. 2012 р., м. Київ. – К., 2012. – С. 178–184.

3. Міщенко І.Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи з дітьми дошкільного віку /І.Т Міщенко. – К.: Рад. школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.

4. Серпіонова Е. Н. Розвиток творчих здібностей студентів у вивченні курсів ДМП і дизайну / Е. Н. Серпіонова // Педагогічний альманах. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – С 164–169.

5. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний – Тернопіль: Астон, 2005. – 252 с.

Практичне заняття №8.

Тема: Дизайн-діяльність з об'ємного природного матеріалу. Комбінування природних і пластичних матеріалів.

Мета: *Оволодіти студентам методикою конструювання виробів з об'ємного природного матеріалу: каштанів, шишок, жолудів, овочів, фруктів та матеріалів природного походження.*

План

1. Особливості виготовлення художніх виробів з об'ємного природного матеріалу.

2. Методика художнього конструювання з природних об'ємних форм. Інструменти і матеріали для з'єднання деталей виробів. Способи з'єднання.

3. Складання просторово-об'ємних композицій з виробів природного походження.

Методичні рекомендації

Підготувати якісний інструмент для обробки і з'єднання об'ємних конструкцій з природного матеріалу. Скласти просторово-об'ємні композиції різної тематики.

Література

1. Веремійчик І. М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально-освіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В. П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160 с.

2. Глінка І. В. Матеріали до уроків трудового навчання. 1-4 класи / І. В. Глінка, Н. О. Довгопола. – Х. : Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – 224 с.

3. Іваненко Л. М. Гра як пізнавальна та конструктивна діяльність : у 2 кн. – Кн.1. / Л. М. Іваненко. – Харків : Фоліо, 2005. – 199 с.

4. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ В. М. Кардашов. – К. : Вид. Дім «Слово», 2007. – 296 с.

5. Красноголовець О. Основи скульптури : навч. посіб. / О. Красноголовець. - К. : Знання, 2008. - 171 с.

6. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями : монографія / за ред. В. П. Тименко – К. : Інформ. системи, 2010. – 249 с.

Практичне заняття №9.

Тема: Орнамент. Писанкарство.

Мета: *Ознайомити студентів з видами та символікою орнаментів, які використовуються в українському декоративно-ужитковому мистецтві; видами писанкарства; методикою навчання молодших школярів художньому декоруванню великодніх писанок, формуванню художнього докілья засобами декоративно-ужиткового мистецтва (на основі створення декоративних композицій з писанок).*

План

1. Історія розвитку, види писанкарства.

2. Композиція, символіка знаків-графічних зображень і кольору, художні матеріали у писанкарстві.

3. Методика оволодіння учнями розписом поверхні яєць до свята Великодня.

4. Декорування поверхні яєць різними матеріалами.

5. Створення декоративних композицій з писанок.

Методичні рекомендації

У процесі декорування писанок використовувати різні художні засоби: природні та анілінові барвники, гуашеві та акрилові фарби, бісер тощо. При складанні орнаментів та створенні писанкових композицій дотримуватись художніх композиційних закономірностей та прийомів.

Література

1. Веремійчик І. М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально-освіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В. П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160 с.
2. Воропай О. І. Звичаї нашого народу : етногр. нарис / О. І. Воропай. – К. : Оберіг, 1993. – 589 с.
3. Луцан Н. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну. Навчальний посібник / Н. Луцан. – К.: Вид. дім «Слово», 2009. – 172 с.
4. Серпіонова Е. Н. Розвиток творчих здібностей студентів у вивченні курсів ДМП і дизайну / Е. Н. Серпіонова // Педагогічний альманах. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – С 164–169.
5. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями : монографія / за ред. В. П. Тименко – К. : Інформ. системи, 2010. – 249 с.
6. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк. / В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

Практичне заняття №10.

Тема: Тканини і волокнисті матеріали. Аплікації з тканин. Колаж.

Види швів.

Мета: *Ознайомити студентів із сучасними підходами в методиці виготовлення виробів з текстильних матеріалів; технологією виготовлення аплікації та колажу з тканин та гудзиків; методикою навчання молодших школярів різним технікам вишивання.*

План

1. Класифікація, властивості тканин і волокнистих матеріалів.
2. Аплікація з тканин. Об'ємна аплікація з тканин та гудзиків. Колаж.
3. Види оздоблювальних і з'єднувальних швів. Прийоми їх виконання.
4. Методика навчання молодших школярів виконанню простого ремонту одягу; способам пришивання гудзиків.
5. Орнаментальні мотиви художніх вишивок.
6. Методика ознайомлення учнів роботи з голкою, ниткою, виконання швів «уперед голку», «через край». Прийоми виконання ручних оздоблювальних швів.

Методичні рекомендації

Перед процесом вишиванням ознайомити учнів зі схематичним графічним позначенням стібків, повторити правила техніки безпечного користування швейним приладдям. Тканину для аплікацій і колажів добирати спорідненої а контрастної кольорової гами. Виконувати розмітку і різні шви необхідно спочатку на папері в клітинку, а відтак на тканині. Для вишивання

рахувальними швами застосовувати тканину зі структурою полотняного переплетіння.

Література

1. Веремійчик І. М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально-освіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В. П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160 с.
2. Луцан Н. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну. Навчальний посібник / Н. Луцан. – К.: Вид. дім «Слово», 2009. – 172 с.
3. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний – Трнопіль: Астон, 2005. – 252 с.
4. Школа ремесел : М'яка іграшка. Клаптикова аплікація. Витинанка / упоряд. О. О. Колонькова. – К. : Шк. Світ, 2011. – 112 с.

Практичне заняття №11.

Тема: Технологія виготовлення об'ємних виробів з текстилю.

Мета: *Оволодіти студентам технологіями розмітки, крою, шиття одягу для ляльки, об'ємних виробів з тканин; визначити і засвоїти особливості виготовлення об'ємних виробів із текстильних матеріалів на уроках трудового навчання у початковій школі.*

План

1. Методика ознайомлення молодших школярів з процесом виготовлення одягу; прийомами розмітки, крою і шиття тканини.
2. Особливості виготовлення об'ємних виробів із текстильних матеріалів на уроках трудового навчання у початковій школі.
3. Крій та шиття одягу для ляльки. Технологія виготовлення об'ємних іграшок з текстилю (м'якої іграшки, пальчикової ляльки, ляльки-мотанки).
4. Лялькові ігри-театралізації.

Методичні рекомендації

Розташування і розмітку частин виробу здійснювати економно, зі зворотної сторони тканини; крій складніших деталей здійснювати за викрійками-шаблонами (у початковій школі – заздалегідь підготовленими учителем). Текстильні матеріали для майбутніх іграшок добирати яскравих кольорів, відповідної якості: «несипучих», м'яких трикотажних, фактурних тканин.

Література

1. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально освіт. навч. закл./ І.М. Веремійчик, В.П. Тименко.– К: Генеза ОСО, 2012.–160с.
2. Демидчик В. Г. Казкові сюжети для занять з трудового навчання /В. Г. Демидчик . –К., 1995 – 72 с.
3. Жлудько В. М. Впровадження експериментальних творчих завдань іхудожніх технік з розвитку ігродизайну в підготовці майбутніх вчителів початкової школи / В. М. Жлудько // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими

учнями : матеріали круглого столу, 22 листоп. 2012 р., м. Київ. – К., 2012. – С. 178–184.

4. Скляренко О. А. Школа ремесел. Лялька : український стиль / Оксана Скляренко ; упоряд. О. О. Колонькова. – К. : Шк. Світ, 2011. – 96 с.

5. Трудове навчання : Сценарії свят, конкурси, ігри / за ред. Н. І. Боринець. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

6. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк. / В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

7. Школа ремесел : М'яка іграшка. Клаптикова аплікація. Витинанка / упоряд. О. О. Колонькова. – К. : Шк. Світ, 2011. – 112 с.

Практичне заняття №12.

Тема: Плетіння з волокнистих матеріалів. Бісероплетіння.

Мета: *Оволодіння студентами способами плетіння і виготовлення виробів з волокнистих матеріалів, технікою бісероплетіння та методикою навчання учнів початкових класів роботи з волокнистими матеріалами, бісером.*

План

1. Особливості технології плетіння з волокнистих матеріалів (ниток, шнурів, тасьми). Плетіння закладки для книги, пояса для одягу.

2. Бісероплетіння.

3. Методика навчання учнів технології виготовлення іграшок з ниток, помпонів, в'язанню, бісероплетінню.

Методичні рекомендації

Нитки для плетіння з волокнистих матеріалів доцільно використовувати в'язальні (фактурні), ірис, муліне.

Література

1. Луцан Н. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну. Навчальний посібник / Н. Луцан. – К.: Вид. дім «Слово», 2009. – 172 с.

2. Тименко В. П. Методика трудового навчання: технічної і художньої праці. Теоретичні засади і емпіричний досвід початкової дизайн-освіти / В. Тименко, В. Вдовченко – К. : Вид-во ІОД, 2009. – 300 с.

3. Школа ремесел : М'яка іграшка. Клаптикова аплікація. Витинанка / упоряд. О. О. Колонькова. – К. : Шк. Світ, 2011. – 112 с.

Практичне заняття №13.

**Тема: Художнє конструювання і моделювання виробів об'ємної форми з різних матеріалів (дизайн масок, сувенірів, рухомих іграшок, моделей).
Дизайн-оформлення об'ємних виробів.**

Мета: *Оволодіння студентами навичками художнього конструювання і технічного моделювання з різних матеріалів; методикою навчання учнів*

художнього конструювання і технічного моделювання у процесі виготовлення об'ємних виробів.

План

1. Характеристика матеріалів, що використовуються в художньому і технічному конструюванні.
2. Особливості художнього проектування і конструювання у початковій школі.
3. Художнє конструювання виробів об'ємної форми з різних матеріалів (дизайн масок, сувенірів, рухомих іграшок-моделей).
4. Технічне моделювання. Моделювання літаючих, плаваючих об'єктів за умовами і власним задумом.

Методичні рекомендації

В художньому конструюванні застосовувати метод ігродизайну, використовуючи дизайн-об'єкти в іграх, театралізаціях. У процесі трудового навчання молодших школярів технічному моделюванню слідкувати за точністю виготовлення частин конструкцій, послідовністю виконання монтажних операцій учнями.

Література

1. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загальноосвіт. навч. закл./ І. М. Веремійчик, В.П. Тименко. – К: Генеза ОСО, 2012. –160 с.
2. Іваненко Л. М. Гра як пізнавальна та конструктивна діяльність : у 2 кн. – Кн.1. / Л. М. Іваненко. – Харків : Фоліо, 2005. – 199 с.
3. Міщенко І.Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи здітьми дошкільного віку. – К.: Радянська школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2003. – 19 с.
5. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / В. П. Тименко. – К. : Пед. думка, 2007. – 381с.
6. Тименко В. П. Художня праця : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк. / В. П. Тименко. – К. : Промінь, 2004. – 143 с.

Практичне заняття №14.

Тема: Макетування.

Мета:*Ознайомлення студентів з послідовністю виготовлення ігрових макетів архітектурних споруд, іграшкових меблів, книг; особливістю методики навчання молодших школярів макетування.*

План

1. Масштаб і пропорційність у макетуванні.
2. Розмітка і виконання розгортки макетних конструкцій.
3. Виготовлення макетів архітектурних споруд, іграшкових меблів.
4. Особливості створення макетів книг.

5. Складання композицій з макетних об'єктів.

Методичні рекомендації

При виготовленні макетів переважно застосовувати цупкий папір, картон, коробки від упаковок. Слідкувати за пропорційністю частин макетів. Ілюстрації до макетів книг можна виконувати в техніці аплікації з паперу, розписом фарб, графічними засобами.

Література

1. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально-освіт.навч. закл./ І. М. Веремійчик, В.П. Тименко.– К: Генеза ОСО, 2012.–160с.

2. Жлудько В. М. Впровадження експериментальних творчих завдань і художніх технік з розвитку ігродизайну в підготовці майбутніх вчителів початкової школи /В. М. Жлудько // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими учнями : матеріали круглого столу, 22 листоп. 2012 р., м. Київ. – К., 2012. – С. 178–184.

3.Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / В. П. Тименко. – К. : Пед. думка, 2007. – 381с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва	Кількість годин
1	Підготовка реферату за тематикою лекції, присвяченої видам декоративно-прикладного мистецтва.	2
2	Підготовка реферату за тематикою лекції, присвяченої видам дизайну.	2
3	Складання колекції різних видів паперу. Конструювання виробів з паперу методом оригамі. Декорування виробів. Написання розгорнутого плану-конспекту уроку за тематикою практичного заняття № 1.	2
4	Виконання сюжетних і декоративних витинанок. Виготовлення зразків аплікацій різних видів. Складання розповідей до сюжетно-тематичних аплікацій.	3
5	Виготовлення килима з кольорового паперу; листівки у техніці плетіння з паперових смужок; кошика методом плетіння кутиком. Виконання композиції в техніці квілінг.	3
6	Об'ємне ліплення з пластиліну фігур птахів пластичним способом; фігур тварин, людини – конструктивним і комбінованим. Ліплення за мотивами українських народних іграшок. Ліплення об'єктів з елементами конструювання. Складання групових тематичних композицій з готових об'ємних виробів. Написання розгорнутого плану-конспекту уроку за тематикою практичного заняття № 4.	3
7	Рельєфне ліплення сюжетно-тематичних композицій, сувенірів з солоного тіста. Написання розгорнутого плану-	2

	конспекту уроку за тематикою практичного заняття № 5.	
8	Ігродизайн з виробами пап'є-маше: виготовлення муляжів овочів, фруктів, грибів, голівок театральних ляльок; складання сценаріїв з ляльковими персонажами.	4
9	Завершення роботи над аплікацією, мозаїкою з матеріалів природного походження. Написання плану-конспекту уроку за тематикою практичного заняття № 7.	2
10	Художнє конструювання з природних об'ємних форм (готових і оброблених) на основі різних способів з'єднання. Складання композицій з об'ємних виробів. Написання розгорнутого плану-конспекту уроку за темою пр. занять № 8.	3
11	Виконання вправ-ескізів з метою стилізації рослинних і тваринних форм для орнаментів. Розробка стилізованих орнаментальних ескізів для писанок, вишивок тощо. Виконання зразків писанок різних видів, створення з них великодніх композицій. Написання розгорнутого плану-конспекту уроку за тематикою практичного заняття № 9.	3
12	Завершення роботи над аплікацією з тканин (колажем). Вишивання за вибором: хустинки, серветки, рушничка, картини. Розробка фрагменту уроку до даної теми.	4
13	Завершення роботи над пошиттям лялькового одягу, об'ємної іграшки з тканин (ляльки-мотанки, м'якої іграшки, пальчикової ляльки). Підготовка лялькових міні-театралізацій. Розробка фрагменту уроку до даної теми.	4
14	Завершення роботи над плетінням закладки, пояса з волокнистих матеріалів. Виготовлення браслету в техніці бісероплетіння. Написання розгорнутого плану-конспекту уроку за тематикою практичного заняття № 12.	3
15	Завершення роботи над художнім конструюванням масок, сувенірів, рухомих моделей іграшок з різних матеріалів; створенням літаючих, плаваючих моделей. Оформлення та ігрові інсценізації з дизайн-об'єктами.	4
16	Завершення роботи над макетуванням архітектурних споруд, іграшкових меблів, книг (за вибором). Складання об'ємно-просторових композицій з макетних об'єктів.	4

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З КУРСУ «ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ»

1. Декоративно-прикладне мистецтво – невід'ємна складова частина матеріально-духовної культури українського народу.
2. Види українського декоративно-прикладного мистецтва.
3. Художнє ткацтво. Килимарство.

4. Художня вишивка.
5. Народна іграшка.
6. В'язання. Мереживо.
7. Художній розпис.
8. Одяг і прикраси. Народне вбрання.
9. Художня обробка шкіри.
10. Художня обробка дерева.
11. Художня обробка каменю.
12. Художня кераміка.
13. Художній метал.
14. Витинанки.
15. Писанкарство.
16. Плетіння з природних матеріалів.
17. Колаж. Мозаїка.
18. Оригамі. Квілінг. Паперова пластика.
19. Види дизайну.
20. Фітодизайн. Ландшафтний дизайн.
21. Графічний дизайн.
22. Дизайн костюмів.
23. Дизайн середовища (інтер'єру, екстер'єру).
24. Промисловий дизайн.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкових класів з освітньої галузі «Технології».
2. Змістові лінії освітньої галузі «Технології».
3. Класифікація методів трудового навчання.
4. Принципи та форми організації навчально-виховного процесу з трудового навчання.
5. Психолого-педагогічні основи формування конструктивно-художніх та конструктивно-технічних умінь у молодших школярів.
6. Планування та підготовка уроків трудового навчання.
7. Ігродизайн. Роль ігродизайну в пропедевтиці інформаційної культури особистості молодших школярів. Особливості театралізованого ігродизайну.
8. Оцінювання результатів праці молодших школярів.
9. Історія виникнення, виробництво, властивості паперу і картону.
10. Прийоми обробки і види конструктивних робіт з паперу і картону.
11. Методика ознайомлення молодших школярів з конструюванням виробів з паперу і картону.
12. Особливості різних видів аплікацій. Методика виконання аплікацій.
13. Особливості підготовки і технологія виконання аплікацій з природних матеріалів.
14. Методика ознайомлення учнів початкових класів з конструюванням об'ємних виробів з природного матеріалу.
15. Методика об'ємного ліплення з пластичних матеріалів (глини, пластиліну, солоного тіста) у початковій школі.
16. Особливості рельєфного ліплення з різних пластичних матеріалів.

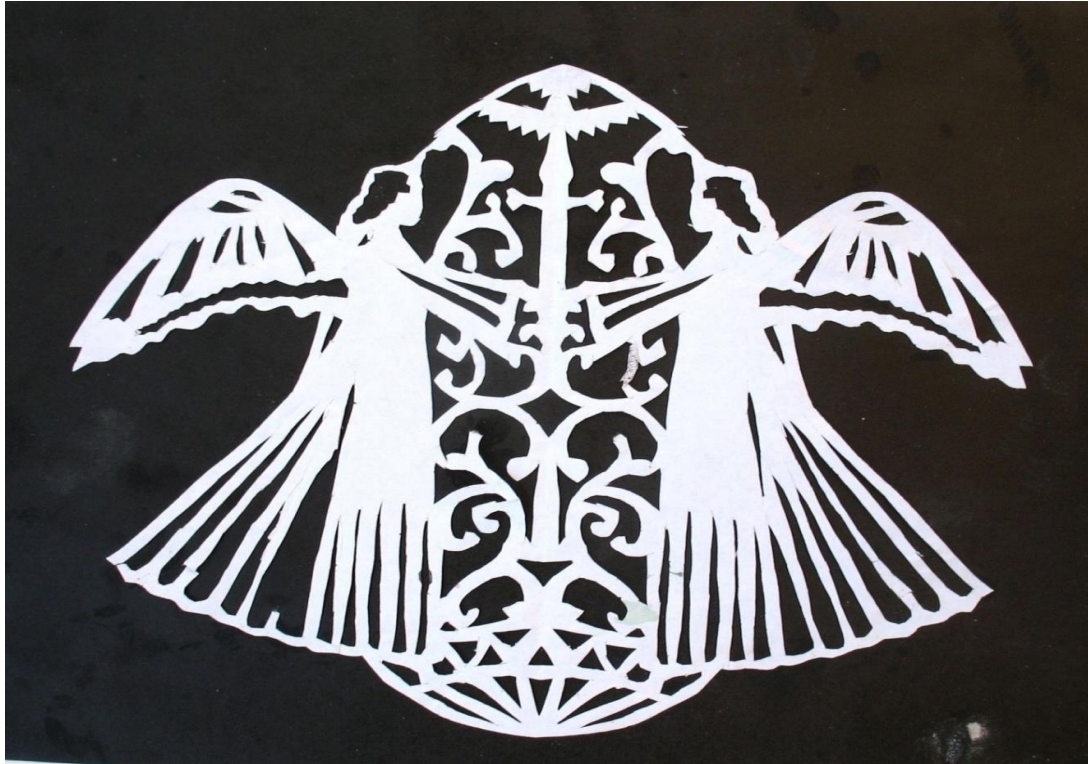
17. Технологія виготовлення виробів з пап'є-маше (послідовність, прийоми ліплення з пап'є-маше).
18. Класифікація і властивості тканин та волокнистих матеріалів.
19. Методика ознайомлення молодших школярів з виконанням ручних швів; технологією пришивання гудзиків.
20. Методика ознайомлення молодших школярів з конструюванням об'ємних виробів з волокнистих матеріалів.
21. Види українського декоративно-прикладного мистецтва.
22. Орнамент. Види писанок. Символіка в писанкарстві.
23. Витинанка як вид українського декоративно-прикладного мистецтва.
24. Художня вишивка як вид українського декоративно-прикладного мистецтва.
25. Українська народна іграшка.
26. Мозаїка. Колаж.
27. Особливості конструювання літаючих (плаваючих) моделей.
28. Загальна характеристика різних видів дизайну.
29. Технічне моделювання і конструювання як засіб розширення політехнічного кругозору молодших школярів.
30. Профорієнтація на уроках праці. Місце екскурсії в трудовому навчанні і вихованні учнів початкових класів.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ **Розподіл балів, які отримують студенти**

Поточне тестування та самостійна робота																		Залік	Сума		
Модуль 1 (лекції)						Модуль 2 (практичні заняття)													100		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14		
			3	3		4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	30	100

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

ІЛЮСТРАЦІЇ

1. Витинанки

2. Конструювання з картону і паперу

3. Силуетні, декоративні аплікації. Витинанки

4. Маска, оздоблена аплікацією

5. Тематичне панно «Україночка» (квілінг, комбінована техніка)

6. Мозаїка з насіння і крупів

7. Конструювання з матеріалів природного походження (яєчної шкаралупи, макаронних виробів, солоного тіста)

8. Композиція з гудзиків

9. Рельєфне ліплення з солоного тіста

10. Панно з солоного тіста

11. Вишивка хрестиком

12. Аплікації з тканин і волокнистих матеріалів способом приклеювання

13. Аплікація з тканин і волокнистих матеріалів способом пришивання

14. Вишивка стрічками

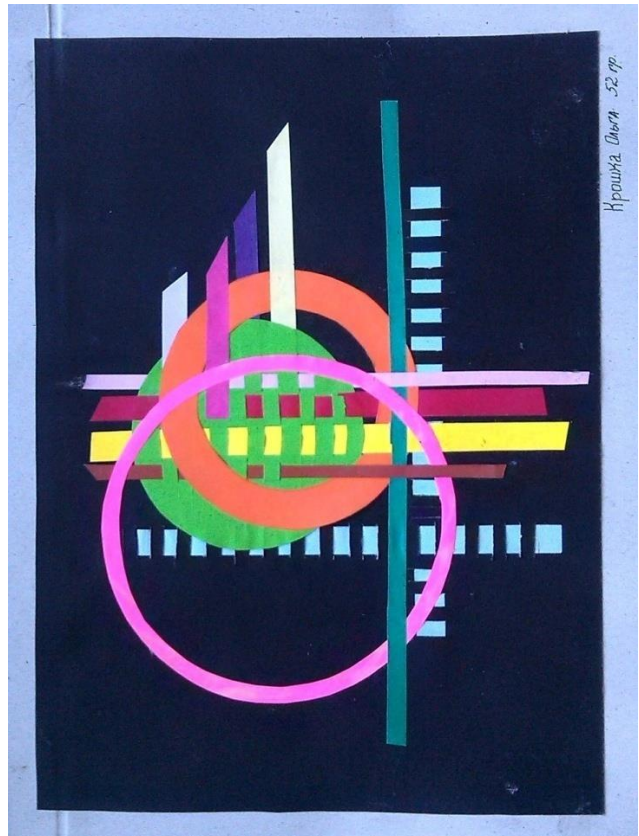
15. Ниткографія

16. Колаж в техніці «текстильний живопис»

17. Орнаментальні композиції (на пластилінових шаблонах).
Ігродизайн писанки у авторській техніці з секретом-побажанням всередині

18. Вітальна листівка і композиція у техніці плетіння
з паперових смужок

19. Конструювання макетів дитячих книг

20. Муляжі овочів, фруктів, грибів (пап'є-маше)

21. Ігродизайн масок (пап'є-маше)

22. Макети до театралізацій

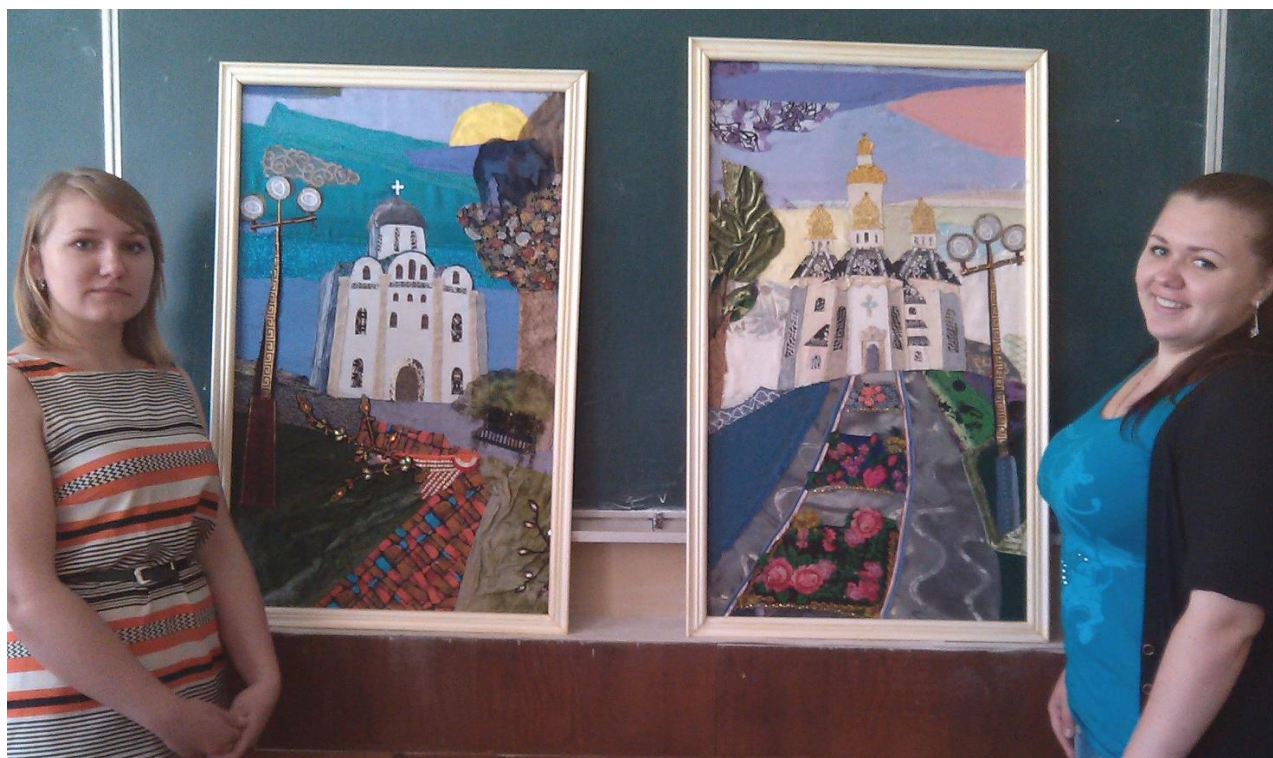
23. Конструювання міні декорацій та персонажів до лялькових театралізацій

24. Макет архітектурної споруди (П'ятницька церква, Чернігів)

25. Театралізований ігродизайн за мотивами творів В. Гоголя

26. Авторські і студентські роботи у техніці «текстильний живопис»

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА

1. Адамянц Р. Художня праця : Плани-конспекти занять / Р. Адамянц.– Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2002. – 128 с.
2. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Л. : Світ, 1993. – 272 с.
3. Вдовченко В. В. Методика трудового навчання: технічної і художньої праці. Теоретичні засади і емпіричний досвід початкової дизайн-освіти / В. В. Вдовченко, В. П. Тименко. – К.: В-во ІОД, 2008. – 401 с.
4. Веремійчик І.М. Трудове навчання : підруч. для 2-го кл. загально освіт. навч. закл./ І.М. Веремійчик, В.П. Тименко.– К: Генеза ОСО, 2012.–160 с.
5. Веремійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.]/ І. М. Веремійчик. – Тернопіль: Мальва ОСО, 2004. –276 с.
6. Веремійчик І. М. Трудове навчання: : підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шк. / І. М. Веремійчик , В. П. Тименко. – К. : Промінь, 20015. – 102 с.
7. Воропай О. І. Звичаї нашого народу : етногр. нарис / О. І. Воропай. – К. : Оберіг, 1993. – 589 с.
8. Галузевий Стандарт Вищої Освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100: Початкове навчання. Напрямок підготовки 0101: педагогічна освіта. Кваліфікація 3310: вчитель початкової школи. – [Чинний від 2006–10–06]. – К. : МОНУ, 2006. – 138 с.
9. Дем'янюк Т. Д. Інноваційні технології трудового виховання учнів: навч.–метод. посіб. / Т. Д. Дем'янюк, г. ф. Вознюк Г. в. сухолейстер. – Рівне : Волинські обереги, 2008. –175 с.
10. Державний стандарт початкової загальної освіти // Почат. освіта. – К. : Шк. світ, 2011. – С. 4–39.
11. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
12. Державний стандарт базової та повної освіти // Мистецтво та освіта. – 2004. - №2. – С. 2-6.
13. Жлудько В. М. Ігродизайн : метод. посіб. для майбут. учителів почат. кл. / В. М. Жлудько. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск.
14. Закон України «Про загальну середню освіту» : за станом на 28 серп. 2006 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 32 с. – (Закон України).

15. Іваненко Л. М. Гра як пізнавальна та конструктивна діяльність : у 2 кн. –Кн.1. / Л. М. Іваненко. – Харків : Фоліо, 2005. – 199 с.
16. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ Кардашов В. М. – К. : Вид. Дім «Слово», 2007. – 296 с.
17. Крамаренко А. М. Методика трудового навчання та художньої праці : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Алла Крамаренко, Катерина Донських. - Донецьк : Юго-восток, 2009. – 221 с.
18. Коберник О. М. Ігродизайн обдарованої дитини: визрівання емоцій і почуттів особистості / О. М. Коберник, В. П. Тименко, Т. О. Шевчук. – К. : Інформ. системи, 2009. – 200 с.
19. Колесник Н. Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів: монографія / Н. Є. Колесник; Житомир. держ. універ. І. Франка. – Житомир, 2008. – 292 с.
20. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник / В. П. Котляр. – К. : Кондор, 2009. – 200 с.
21. Луцан Н. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну. Навчальний посібник / Н. Луцан. – К.: Вид. дім «Слово», 2009. – 172 с.
22. Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід) / В. Л. Гуло, К. М. Левківський, Л. О. Котоловець, Н. І. Тимошенко, В. П. Погребняк, А. В. Гончарова, М. О. Присенко, М. В. Симонова, Н. В. Крошко ; Ін-т інновац. технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2013. – С. 41.
23. Масол М. Впровадження нових програм з мистецтва і художньої культури // Мистецтво і освіта. – №3, 2001. – с.27-30.
24. Національна доктрина розвитку освіти // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2002. – № 2. – С. 9–12.
25. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2011. –392 с.
26. Падалка Г. М. Педагогіка мистецька : (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
27. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2003. – 19 с

28. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями : монографія / за ред. В. П. Тименко – К. : Інформ. системи, 2010. – 249 с.
29. Основи графічного дизайну : експериментальна навчальна програма для гурткової роботи позашкільних навчальних закладів / укладач А. М. Король. – Умань : Візаві, 2013. – 49 с.
30. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / В. П. Тименко. – К. : Пед. думка, 2007. – 381 с.
31. Тормишева Г. В. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): Інструкційні картки / Г. В. Тормишева. – Х. : Вид-во «Ранок», 2009. 48 с.
32. Хоружний В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / В. І. Хоружний – Трнопіль: Астон, 2005. – 252 с.
33. Шутяк В. Г. Методика трудового навчання в початкових класах: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Г. Шутяк.– Рівне: Рівненський держ. гум. ун-т, 2001. – 278 с.

ДОДАТКОВА

1. Антонович Є. Педагогічне керівництво образотворчою діяльністю школярів. Навчальний посібник / Є. А. Антонович. – К. – 1990. – 120 с.
2. Демидчик В. Г. Казкові сюжети для занять з трудового навчання / В. Г. Демидчик . – К., 1995 – 72 с.
3. Жлудько В. М. Впровадження експериментальних творчих завдань і художніх технік з розвитку ігродизайну в підготовці майбутніх вчителів початкової школи / В. М. Жлудько // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими учнями : матеріали круглого столу, 22 листоп. 2012 р., м. Київ. – К., 2012. – С. 178–184.
4. Жлудько В. М. Дизайн-діяльність як засіб удосконалення фахової підготовки учителів початкових класів / В. М. Жлудько // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В. Я. – Х., 2011. – № 7. – С. 7–9.
5. Ксьонз С. Переваги проектно-технологічної системи навчання / С. Ксьонз // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2007. – №4. – С. 12-14.
6. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному

навчально-виховному процесі / Н. В Кудикіна. – К. : КМПУ, 2003. – 273 с.

7. Мамус Г. М. Клаптикова мозаїка / Г. М. Мамус. – Тернопіль – Харків : Видавництво «Ранок», 2010. – 112 с.

8. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах // Педагогічна освіта. - 2001.- №12. – С. 6-7.

9. Міщенко І. Т. Аплікація. Ліплення. Конструювання: Альбом для роботи з дітьми дошкільного віку/ І. Т.Міщенко. – К.: Рад. школа, 1983. – 64 картки з методичними вказівками.

10. Олійник О. Особливості формування навичок самообслуговування у молодших школярів на уроках трудового навчання / О. Олійник // Педагогічна думка. 2014. № 4 (80), - С. 151-154.

11. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник / А. М. Пасічний. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.

12. Серпіонова Е. Н. Розвиток творчих здібностей студентів у вивченні курсів ДМП і дизайну / Е. Н. Серпіонова // Педагогічний альманах. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – С 164–169.

13. Скляренко О. А. Школа ремесел. Лялька : український стиль / Оксана Скляренко ; упоряд. О. О. Колонькова. – К. : Шк. Світ, 2011. – 96 с.

14. Стрілець С. І. Переваги використання організаційно-навчальних ігор у системі сучасної вищої освіти / С. І. Стрілець // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-туім. Короленка. – Полтава, 2012. – Вип. 10. – С. 275–279. – (Педагогічні науки).

15. Тименко В. П. Пропедевтика інформаційної культури в початковій школі / В. П. Тименко. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006. – 160 с.

16. Тименко В. П. Трудове навчання: технічна і художня праця / В. П. Тименко, І. М. Веремійчик, В. В. Вдовченко, Н. В. Котелянець // Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 кл. – К., 2007. – С. 202–236.

17. Тименко В. П. Формування конструктивних умінь майбутніх учителів засобами пластичних мистецтв / В. П. Тименко // Творча особистість учителя як передумова інноваційних процесів у початковій школі : зб. наук. пр. – Житомир, 2004. – С. 204–230.

18. Тормишева Г. В. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): інструкційні картки / Г. В. Тормишева. – Х. : Вид-во «Ранок», 2009. – С. 32 -33.

19. Трудове навчання : Сценарії свят, конкурси, ігри / за ред. Н. І. Боринець. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

20. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні // К. Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори : у 3 т. – К. : Рад. шк., 1983. – Т. 1. – С. 104–120.

21. Шевчук Т. Формування емоційно-почуттєвої сфери молодших школярів у художньо-ігровій діяльності : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Т. О. Шевчук. – К., 2000. – 21 с.

22. Школа ремесел : М'яка іграшка. Клаптикова аплікація. Витинанка / упоряд. О. О. Колонькова. – К. : Шк. Світ, 2011. – 112 с.

23. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / Упоряд. Л. Шелестова. – К. : Ред. загальнопед. газ., - 2003. – 112 с.

24. Technologies for learning. What is educational technology. <http://etec.hawaii.edu/aboutbackground.html>.

25. Young, M. (1993). Instructional design for situated learning. Educational Technology Research and Development, 41 (1), 43–58. <http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02297091#page-1>

26. <http://veraart.info/>

27. <http://vchytel.info/polozhennya-pro-kalendarno-tematychno-planuvannya>

28. <http://ua-referat.com/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%>

29. https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/281361/mod_resource/content/3/%D0%9B%D0%9A1.1.pdf

30. http://pidruchniki.com/18351218/pedagogika/pidgotovka_uchitelya_uroku

31. http://www.pochatkivec.ru/2013/08/1_21.html

32. <http://workmon14-new.ed-era.com/zmist.html#home>.

Віра ЖЛУДЬКО

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ З ПРАКТИКУМОМ

Навчально-методичний посібник

для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта»

Комп'ютерна верстка:	Жлудько В. М.
Укладач:	Жлудько В. М.
Художник обкладинки:	Жлудько В. М.
Технічний редактор:	Жлудько В. М., Затепякіна Л. М., Гузь К. П.
Друк:	Безкровна А. М.

На обкладинці розміщені творчі роботи автора.

**Навчально-методичний посібник видано за підтримки
депутата Чернігівської обласної ради
ДІДУРА Арсена Володимировича**

Здано до друку 19.10.2016. Прийнято до друку 28.11.2016 р.
Формат 60x84/16Папір офіс. Гарнітура Times New Roman. Друк - цифровий.
Ум.-друк. арк. 5,5. Обл.-вид. арк. 4,10.
Наклад 50 прим. Зам. № 16190.016.050.

Чернігівський національний технологічний університет
14027 м. Чернігів, вул. Шевченка, 95

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців,
виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.